

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Ziņojums par Latvijas un Eiropas Savienības normatīviem aktiem sociālās drošības un veselības aizsardzības jomās

Autors: P.Leiškalns

Šis materiāls ir veidots ar Eiropas Sociālā fonda un Latvijas valsts finansiālu atbalstu, projekta „LDDK administratīvās kapacitātes stiprināšana reģionos” (id.Nr.1DP/1.5.2.2.1./08/IPIA/SIF/002/02) ietvaros. 85% no projekta finansē Eiropas Savienība ar Eiropas Sociālā fonda starpniecību un 15% - Latvijas valsts ar Sabiedrības integrācijas fonda starpniecību.

Rīgā, 2013

© Latvijas Darba devēju konfederācija

Saturs

Ievads.....	3
Pārskata periodu starpposmā Latvijas sociālās drošības sistēmā un veselības aprūpes sistēmā notikušās izmaiņas	5
Pārskata periodā būtiskāko sociālās drošības nozares projektu vērtējums	9
Pārskata periodā sociālās drošības nozarē sagatavoto plānošanas politikas dokumentu projektu vērtējums	16
Pārskata periodā būtiskāko veselības aprūpes nozares projektu vērtējums.....	22
Secinājumi un priekšlikumi.....	30
Vēres	33

Ievads

Ziņojums ir izstrādāts, pamatojoties uz veikto ekspertīzi sociālās drošības jomā laika posmā no 2012.gada februāra līdz 2013.gada februārim projekta „LDDK administratīvās kapacitātes stiprināšana reģionos” (id.Nr. 1DP/1.5.2.2.1./08/IPIA/SIF/002/02) ietvaros, veicot Eiropas Savienības (turpmāk – ES) un Latvijas normatīvo aktu izpēti, vienlaicīgi identificējot šķēršļus sociālā dialoga attīstībai un darba devēju pozīciju izstrādei saskaņā ar Latvijas darba devēju vajadzībām.

Pārskata periodā ir vērtēti šādi normatīvo aktu projekti:

- Veselības ministrijas sagatavotais normatīvā akta projekts „Grozījumi Ministru kabineta 2007.gada 26.jūnija noteikumos Nr.416 ”Zāļu izplatīšanas un kvalitātes kontroles kārtība”” (VSS–132);
- Veselības ministrijas sagatavotais normatīvā akta projekts „Grozījumi Farmācijas likumā” (VSS–153);
- Veselības ministrijas sagatavotais normatīvā akta projekts „Grozījumi Ministru kabineta 2006.gada 31.oktobra noteikumos Nr.899 "Ambulatorajai ārstēšanai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācijas kārtība”” (VSS–212);
- Labklājības ministrijas sagatavotais normatīvā akta projekts „Grozījumi likumā “Par valsts pensijām”” (VSS–254);
- Veselības ministrijas sagatavotais politikas plānošanas dokumenta projekts „Mātes un bērna veselības uzlabošanas plāns 2012. – 2014.gadam” (VSS–279);
- Finanšu ministrijas sagatavotais normatīvā akta projekts „Grozījumi likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli”” (VSS–303);
- Labklājības ministrijas sagatavotais projekts Pozīcija Nr.1 par „Balto grāmatu par pietiekamām, drošām un ilgtspējīgām pensijām”;
- Normatīvā akta projekts „Grozījumi likumā “Par valsts pensijām”” ([237/Lp11](#));
- Labklājības ministrijas izstrādātais projekts „Nacionālais sociālais ziņojums”;
- Tieslietu ministrijas izstrādātais Ministru kabineta noteikumu projekts „Par kadastrālo vērtību bāzi 2013.gadam”;
- Pārresoru koordinācijas centra izstrādātā Nacionālā attīstības plāna 2014. – 2020.gadam projekta sociālās un veselības aprūpes sadaļas;
- Labklājības ministrijas izstrādātais projekts „Informatīvais ziņojums „Priekšlikumi par minimālās mēneša darba algas apmēru 2013.gadā””;
- Veselības ministrijas izstrādātais veselības obligātās apdrošināšanas koncepcijas projekts;
- Finanšu ministrijas izstrādātais normatīvā akta projekts „Grozījumi likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli”” (VSS–303);
- Veselības ministrijas izstrādātais projekts „Par precizētā plāna „Alkoholisko dzērienu patēriņa mazināšanas un alkoholisma ierobežošanas rīcības plāns 2012.-2014.gadam”” (VSS–131);
- Labklājības ministrijas izstrādātais normatīvā akta projekts „Grozījumi likumā „Par valsts sociālo apdrošināšanu”” (VSS–646);
- Veselības ministrijas izstrādātais normatīvā akta projekts „Grozījumi Ministru kabineta 2006.gada 31.oktobra noteikumos Nr.899 „Ambulatorajai ārstēšanai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācijas kārtība””(VSS–692);
- Labklājības ministrijas izstrādātais normatīvā akta projekts „Rīcības plāns pamatnostādņu „Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011. – 2017.gadam” īstenošanai 2012. – 2014.gadam”.

Ziņojums sastāv no trijām daļām

Pirmajā daļā ir aplūkotas izmaiņas, kas Latvijas sociālās drošības sistēmā un veselības aprūpes sistēmā notikušas pārskata periodu starpposmā.

Otrajā daļā ir aplūkota pārskata periodā piedāvātie būtiskākie grozījumi normatīvajos aktos.

Noslēgumā apkopoti galvenie secinājumi un rekomendācijas.

Pārskata periodu starpposmā Latvijas sociālās drošības sistēmā un veselības aprūpes sistēmā notikušās izmaiņas

Sociālajā apdrošināšanā

1. 2012.gada 1.janvārī stājās spēkā 2011.gada 8.decembrī Saeimā pieņemtais likums „Grozījumi likumā *"Par valsts pensijām"*”

Būtiskākie grozījumi:

Personām, kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem, noteiktās tiesības vecuma pensiju pieprasīt priekšlaicīgi, tika pagarinātas līdz 2013.gada 31.decembrim (Pārejas noteikumu (PN) 29.punkts).

Par 2 gadiem tika pagarināts aizsardzības mehānisma piemērošanas termiņš personām, kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem, un, kurām mēneša vidējā apdrošināšanas iemaksu alga laikā no 1996.gada 1.janvāra līdz 1999.gada 31.decembrim bija mazāka par vidējo apdrošināšanas iemaksu algu valstī, ir ņemama vērā 48 mēnešu vidējā apdrošināšanas iemaksu alga valstī iepriekš norādītajā periodā (PN 29.punkts);

Par 2 gadiem tika pagarināta aizsardzības mehānisma piemērošanas termiņš personām, kuru kopējais apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 25 gadiem, no kuriem līdz 1995.gada 31.decembrim vismaz trešā daļa nostrādāta kaitīgos un smagos darba apstākļos – tiesības vecuma pensiju pieprasīt piecus gadus pirms vispārējā pensijas vecuma sasniegšanas - (PN 9.punkts);

Vecuma pensijas minimālā apmēra noteikšana tika pārcelta Ministru kabineta kompetencē, kas saglabāja līdzšinējo – un personām ar mazu apdrošināšanas stāžu izdevīgo pensijas minimālā apmēra noteikšanas modeli.

Tika uzdots Ministru kabinetam līdz 2012.gada 1.maijam iesniegt Saeimai likumprojektu pensiju sistēmas ilgtermiņa stabilitātes veicināšanai, izvērtējot arī iespējas paaugstināt vecumu, pēc kura sasniegšanas personām ir tiesības uz vecuma pensiju, pagarināt vecuma pensijas saņemšanai nepieciešamo apdrošināšanas stāžu, kā arī noteikt tiesības vecuma pensiju pieprasīt priekšlaicīgi bez termiņa ierobežojuma."

No būtiskajām problēmām neatrisināts palika jautājums par piemaksām jaunpiešķirtu vecuma un invaliditātes pensiju saņēmējiem par apdrošināšanas stāžu, kas uzkrāts līdz 1995.gada 31.decembrim. Saskaņā ar spēkā esošajām normām no 2012.gada 1.janvāra tās vairs nepiešķir (PN 41.punkts).

2. 2012.gada 1.janvārī stājās spēkā 2011.gada 15.decembrī Saeimā pieņemtais likums „Grozījumi likumā *"Par valsts sociālo apdrošināšanu"*”.

Būtiskākie grozījumi:

Sociālajai apdrošināšanai obligāti pakļauto personu skaitā tika iekļautas arī personas, kuras veic algotos pagaidu sabiedriskos darbus (grozījums likuma 5.panta 1.daļā). Līdz 2011.gada beigām par bezdarbniekiem, kas tika iesaistīti aktīvās darba tirgus politikas pasākumā „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās”, netika veiktas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas pensiju apdrošināšanai, t.i., personas netika apdrošinātas pensiju apdrošināšanai. Papildinot pārejas noteikumi ar jaunu (50.) punktu, tika noteikts, ka no 2012.gada 1.janvāra līdz 2013.gada 31.decembrim no valsts

pamatbudžeta paredzētās obligātās iemaksas pensiju apdrošināšanai par personām, kuras veic algotos pagaidu sabiedriskos darbus, izdara no Eiropas Savienības politiku instrumentu līdzekļiem.

Tika paplašināts to personu loks, kurām ir tiesības brīvprātīgi pievienoties valsts sociālajai apdrošināšanai. Līdz 31.12.2011. pašnodarbinātā laulātajam bija tiesības brīvprātīgi pievienoties valsts sociālajai apdrošināšanai tikai ar nosacījumu, ja viņš nebija sasniedzis vecumu, kas dod tiesības saņemt valsts vecuma pensiju. No 01.01.2012. šādas tiesības ir arī šo vecumu sasniegušajām personām, ar nosacījumu, ja tām nav piešķirta valsts vecuma pensija (grozījums likuma 5.panta 3.daļā);

Īpaši tika noteikts, ka darbaspēka nodrošināšanas pakalpojumus sniedzoša mikrouzņēmuma darbinieki ir uzskatāmi par personāla nomnieka darba ņēmējiem likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 17.²panta izpratnē¹ un sociāli apdrošināmi vispārējā kārtībā saskaņā ar likumu "Par valsts sociālo apdrošināšanu" nevis saskaņā ar Mikrouzņēmumu nodokļa likumu (grozījums likuma 5.panta 6.daļā saistībā ar grozījumiem). Nepieciešamība pēc šiem grozījumiem izveidojās tādēļ, ka, ieviešot mikrouzņēmumu nodokli, tika radīts ļoti atšķirīgs obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksu un iedzīvotāju ienākuma nodokļa režīms. Rezultātā mikrouzņēmumu nodoklis kompleksā ar darbaspēka nodrošināšanas pakalpojumu sniegšanu varēja tikt izmantots darba nodokļu izdevumu samazināšanai (nodokļu plānošanai).

Tika precizētas normas, kas regulē atbildību gadījumos, ja darba devējs ir nodarbinājis vai nodarbina personu, nenoslēdzot darba, uzņēmuma, graudniecības vai pārvadājuma līgumu, un ir aprēķinājis vai izmaksājis vai viņam bija jāaprēķina un jāizmaksā darba ņēmējam ienākums, no kura bija jāaprēķina obligātās iemaksas, bet šis ienākums nav uzrādīts grāmatvedības uzskaitē un VID iesniegtajā ziņojumā par obligāto iemaksu objektu un obligātajām iemaksām no darba ņēmēju darba ienākumiem pārskata mēnesī (grozījumi likuma 16.¹ panta pirmajā daļā).

Tāpat tika precizētas normas, kas regulē atbildību gadījumos, ja darba devējs ir nodarbinājis vai nodarbina personu, noslēdzot līgumu, bet tai izmaksātie ienākumi, no kuriem bija jāaprēķina obligātās iemaksas, nav uzrādīti grāmatvedības uzskaitē un VID iesniegtajā ziņojumā. Normas jaunā redakcija Valsts ieņēmumu dienestam paredz tiesības piedzīt no darba devēja obligātās iemaksas no summas, kas atbilst VID rīcībā esošajai informācijai par personai aprēķināmo atbildību, un soda naudu (grozījumi likuma 16.¹panta pirmajā daļā).

Tika precizētas normas, kas regulē sociālās apdrošināšanas nosacījumus personām, kurām ir piešķirta valsts vecuma pensija pirms vispārējā pensijas vecuma sasniegšanas. Normas jaunā redakcija noteic, ka personas, kurām ir piešķirta valsts vecuma pensija, ir sociāli apdrošināma tāpat kā persona, kas sasniegusi vecumu, kas dod tiesības saņemt valsts vecuma pensiju (grozījumi likuma 20. pantā).

3. 2012.gada 1.janvārī stājās spēkā 2011.gada 15.decembrī Saeimā pieņemtais likums „Grozījumi likumā "Par maternitātes un slimības apdrošināšanu"”

Būtiskākie grozījumi:

Maternitātes pabalstu un paternitātes pabalstu no 100 procentu apmēra samazināt līdz 80 procentu apmēram. Likums "Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" (turpmāk Likums) paredzēja, ka maternitātes un paternitātes pabalstus piešķir 100 procentu apmērā

¹ Mikrouzņēmumu nodokļa likums 17.² pants

no pabalsta saņēmēja vidējās apdrošināšanas iemaksu algas. Krīzes periodā šī norma tika ierobežota ar likuma "Par valsts pabalstu izmaksu laika periodā no 2009.gada līdz 2012.gadam" 11.pantu, kas noteica, ka laika periodā no 2010.gada 3.novembra līdz 2012.gada 31.decembrim maternitātes pabalstu un paternitātes pabalstu samazināt līdz 80 procentu apmēram. Ar grozījumiem likumdevējs 80 procentu apmēru nostiprināja kā pastāvīgu normu.

Ar grozījumiem 31.pantā likumdevējs noteica kārtību, kādā nosaka vidējo apdrošināšanas iemaksu algu valsts sociālās apdrošināšanas pabalsta aprēķināšanai Mikrouzņēmuma darbiniekam.

Sociālajā nodrošināšanā

1. *2011.gada 30.decembrī stājās spēkā 2011.gada 15.decembrī Saeimā pieņemtais likums „Grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā”*

Būtiskākie grozījumi:

Ar grozījumiem tika pagarināta krīzes perioda normas darbība, kas paredz valsts līdzfinansējumu 50% no pašvaldību izlietotajiem līdzekļiem pabalstam garantētā minimālā (GMI) līmeņa nodrošināšanai un 20% līdzfinansējumu no pašvaldību izlietotajiem līdzekļiem dzīvokļa pabalstam. Pirms grozījumiem likums paredzēja valsts līdzfinansējumu līdz 2011.gada 31.decembrim. Jaunā norma paredz, ka valsts nodrošina līdzfinansējumu pabalsta garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai visu 2012.gadu un dzīvokļa pabalsta nodrošināšanai līdz 2012.gada 30.aprīlim.

Grozījumi paredz no 2012.gada 1.janvāra vairs neiekļaut vecāku pabalstu, ģimenes valsts pabalstu, bezdarbnieka stipendiju to ienākumu veidu sarakstā, kurus neņem vērā, izvērtējot klienta materiālo situāciju. Neieskaitot minētos ienākumu veidus personas ienākumos, veidojās situācijas, ka klientam nepamatoti tiek sniegta palīdzība.

Grozījumi paredz atteikties no klienta līdzdarbības pienākumu ierobežojumiem, kas noteikti likumā „Par sociālo drošību”, kas dod iespēju līdzdarbības pienākumus mērķtiecīgāk pielāgot klientu dažādo situāciju risināšanai.

Grozījumi noregulē pašvaldības sociālā dienesta tiesības organizēt darbspējīgo klientu iesaisti pasākumos darba un sociālo prasmju saglabāšanai, atjaunošanai un apgūšanai, slēdzot līgumu ar klientu par veicamajiem pasākumiem un noteikt pasākumu vietu, laiku, abu pušu tiesības, pienākumus un atbildību.

Grozījumi noregulē arī pašvaldības sociālā dienesta tiesības organizēt darbspējīgo klientu iesaisti darbos ar darba līguma slēgšanu pašvaldības teritorijā. Vienlaikus tie nodrošina klienta tiesību aizsardzību attiecībā uz līdzdarbības pienākumu veikšanu, nosakot, kādos gadījumos klientu nav pamata iesaistīt līdzdarbības pasākumos (grozījumi likuma 38.pantā).

Grozījumi precizē pienākumus nestrādājošai, darbspējīgai personai, kura vēlas saņemt sociālo palīdzību, reģistrēties Nodarbinātības valsts aģentūrā kā bezdarbniekam.

Grozījumi Likuma 37.pantā nosaka nepieciešamību operatīvi reaģēt uz izmaiņām klienta sociālajā un materiālajā situācijā, kā arī klienta pienākumu atlīdzināt pašvaldībai nepamatoti saņemto sociālās palīdzības pabalstu.

Normatīvajā aktā tika iekļauta konkrēta norma, kas paredz pašvaldības sociālajam dienestam tiesības vērtēt, vai persona (klients) spēj nodrošināt savas pamatvajadzības minimālā apmērā. Gadījumā, ja dienests konstatē, ka klients to spēj, tad dienestam ir tiesības atteikt klientam sociālās palīdzības pabalstu."

2. 2012.gada 1.janvārī stājās spēkā 2011.gada 8.jūlijā Saeimā pieņemtais likums „Grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā”.

Grozījumi noregulē kārtību, kādā sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus Nacionālo bruņoto spēku karavīriem un leģlietu ministrijas sistēmas iestāžu amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, pielietojot ārstniecību.

Veselības aprūpes sistēmā

2012.gada 1.janvārī stājās spēkā 2011.gada 27.decembrī Ministru kabineta (MK) pieņemtie grozījumi 2006.gada 19.decembra noteikumos Nr.1046 "Veselības aprūpes organizēšanas un finansēšanas kārtība".

Grozījumu mērķis: noregulēt kārtību, kādā tiek veikta Veselības aprūpes pakalpojumu apmaksā no valsts budžeta līdzekļiem 2012.gadā saistībā ar finansējumu Sociālās drošības tīkla stratēģijas ietvaros īstenotajiem pasākumiem personām ar zemiem ienākumiem veselības jomā.

Būtiskākie grozījumi:

- no pacientu iemaksas un līdzmaksājuma, sākot ar 2012.gada 1.janvāri ir atbrīvotas tikai trūcīgās personas;
- trūcīgām personām un personām ar zemiem ienākumiem no 2012.gada 1.janvāra tiks pārtraukts kompensēt slimnīcā izveidoto viesnīcas tipa gultu apmaksu.

No 2012.gada 1.janvāra trūcīgo personu ārstēšana ārstniecības iestādēm tiek apmaksāta pēc tādiem pašiem principiem kā pārējiem Latvijas iedzīvotājiem no vispārējiem veselības aprūpei piešķirtajiem budžeta līdzekļiem.

Pārskata periodā būtiskāko sociālās drošības nozares projektu vērtējums

Vērtētie politikas plānošanas dokumentu projekti sociālās drošības nozarē

- Labklājības ministrijas izstrādātais plāna projekts „Rīcības plāns pamatnostādņu „Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011. – 2017.gadam” īstenošanai 2012. – 2014.gadam”;
- Pārresoru koordinācijas centra izstrādātais Nacionālā attīstības plāna 2014. – 2020.gadam projekts (sociālās drošības nozares sadaļa).

Vērtētie informatīvo ziņojumu projekti sociālās drošības nozarē

- Labklājības ministrijas izstrādātais projekts „Priekšlikumi par minimālās mēneša darba algas apmēru 2013.gadā”;
- Labklājības ministrijas izstrādātais projekts „Nacionālais sociālais ziņojums”;
- Labklājības ministrijas sagatavotais projekts „Pozīcija Nr.1 par „Balto grāmatu par pietiekamām, drošām un ilgtspējīgām pensijām””;
- Labklājības ministrijas izstrādātais projekts „Par papildu atbalstu pie pensijas par izaudzinātajiem bērniem” (VSS–388).

1. *Labklājības ministrijas sagatavotais projekts „Grozījumi likumā ”Par valsts pensijām”” (VSS–254)*

Likumprojekts izstrādāts, ievērojot 2011.gada 8.decembrī Saeimā pieņemtā likuma „Grozījumi likumā ”Par valsts pensijām”” doto uzdevumu līdz 2012.gada 1.maijam iesniedz Saeimai likumprojektu pensiju sistēmas ilgtermiņa stabilitātes veicināšanai, izvērtējot arī iespējas paaugstināt vecumu, pēc kura sasniegšanas personām ir tiesības uz vecuma pensiju, pagarināt vecuma pensijas saņemšanai nepieciešamo apdrošināšanas stāžu, kā arī noteikt tiesības vecuma pensiju pieprasīt priekšlaicīgi kā pastāvīgu normu (bez termiņa ierobežojuma (pārejas noteikumu 58.punkts)).

Risināmās problēmas:

- 1) mazināt pensiju budžeta ilgtspējas apdraudējumu;
- 2) personām, kuras pirmspensijas vecumā nevar atrast darbu, saglabāt iespēju pensionēties pirms vispārējā pensijas vecuma.

LM piedāvājums:

LM piedāvāja risināt problēmas ar šādiem instrumentiem

- 1) vispārējā pensijas vecuma paaugstināšana līdz 65 gadu vecumam;
- 2) minimālā pensijas piešķiršanai nepieciešamā apdrošināšanas stāža paaugstināšana no 10 līdz 20 gadiem;
- 3) piemaksas pie vecuma un invaliditātes pensijas par stāžu līdz 1995.gada 31.decembrim pēc 2014.gada 1.janvāra izmaksāt no valsts pamatbudžeta līdzekļiem;

LDDK izteica šādus iebildumus:

LDDK iebilda pret Projektā noteiktajiem pensionēšanās vecuma paaugstināšanas termiņiem, jo:

- 1) Šobrīd valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta ieņēmumi nesedz budžeta izdevumus. Speciālā budžeta finansiālā bilance ir negatīva, tai skaitā valsts pensiju speciālā budžeta bilance, neraugoties uz to, ka tam novirzītā sociālās

apdrošināšanas iemaksu daļa ievērojami pārsniedz personu pensiju kapitālā ieskaitīto daļu – ir negatīva;

- 2) Strādājošo un pensionēto personu skaita attiecība ar katru gadu pasliktinās.
- 3) Pieaugot vecu cilvēku īpatsvaram, un, samazinoties darbības vecuma cilvēku īpatsvaram, palielinās demogrāfiskā slodze. Pēc EUROSTAT 2010.gadā veiktajām demogrāfijas prognozēm, iedzīvotāju īpatsvars virs darbības vecuma Latvijā pieaugs no 20,5% 2011.gadā līdz 38,6% 2060.gadā, savukārt iedzīvotāju īpatsvars darbības vecumā samazināsies no 65,8% līdz 49,5 %.
- 4) Ekonomiskā krīze ir veicinājusi pensionāru skaita pieaugumu, t.sk., arī priekšlaicīgās pensionēšanās pieaugumu. Savukārt sociālo iemaksu veicēju skaits ir strauji samazinājies. Šie apstākļi ir būtiski palielinājuši sociālās apdrošināšanas sistēmas noslodzi ar pensionāriem.
- 5) Uz jautājumu vai Latvijas sociālās apdrošināšanas sistēma var pastāvēt bez vispārējā pensionēšanās vecuma paaugstināšanas, visi sociālie partneri ir devuši vienādu atbildi: vispārējā pensionēšanās vecuma paaugstināšana ir nepieciešama.
- 6) Kā galvenie argumenti, lai novilcinātu vispārējā pensionēšanās vecuma paaugstināšanu, ir nodarbinātības iespējas pirmspensijas vecumā. Šo problēmu likumprojekta ietvaros paredzēts risināt, nosakot priekšlaicīgās pensionēšanās iespēju kā pastāvīgu normu.
- 7) Ņemot vērā sociālās apdrošināšanas pensiju speciālā budžeta deficītu, kas lielā mērā tiek segts uz darbības vecumā esošo apdrošināto personu sociālo garantiju samazināšanas rēķina, vispārējā pensionēšanās vecuma paaugstināšanas novilcināšana nav pieļaujama.

LDDK iebilda pret Projektā ietverto priekšlikumu paaugstināt valsts vecuma pensiju iegūšanai nepieciešamo minimālo apdrošināšanas stāžu no 10 uz 20 gadiem, jo:

- 1) Pensiju kapitāla sistēmas ietvaros šāda aktivitāte nav nepieciešama un var kaitēt gan atsevišķām personām, gan sabiedrībai kopumā.
- 2) Anotācijā minētā atsauce, ka minimālais apdrošināšanas stāžs vecuma pensiju iegūšanai ir viens no zemākajiem ES, ir skatāms kontekstā ar vecuma pensijas sistēmu. Latvijā ir ieviesta pensijas kapitāla sistēma un tās vadmotīvs ir: personai ir tiesības uz savām apdrošināšanas iemaksām atbilstīgu pakalpojumu.
- 3) Ja persona 10 vai vairāk gadus ir veikusi vecuma pensijām paredzēto OSA iemaksu daļu (šogad tā ir 76% no OSA iemaksu apjoma), pensiju kapitāla sistēmas ietvaros vecuma pensiju nepiešķiršana atbilstīgi uzkrātajam kapitālam, nav pamatota. Turklāt, var būt gadījumi, kad 10 vai 15 gados personām ir uzkrāts ievērojami lielāks pensijas kapitāls, nekā citām personām ar ievērojami garāku apdrošināšanas periodu. Šāda situācija, kad tie, kuri ir devuši mazāku ieguldījumu pensiju sistēmā, var saņemt vecuma pensiju, savukārt tie, kuri ir devuši lielāku ieguldījumu pensiju sistēmā, paši nevar saņemt vecuma pensiju, ir netaisna. Raugoties no šī skatpunkta, būtu samērīgāk, ja valsts vecuma pensijas piešķiršanai noteikto minimālo apdrošināšanas stāžu aizvietotu ar uzkrātā pensiju kapitāla minimālo apmēru, kā arī līdz šim piemēroto minimālā pensijas (MP) apmēra noteikšanas sistēmu, kas paredz noteikt MP par stāža desmitgadēm, aizstātu ar MP noteikšanu par katru stāža gadu.
- 4) Ja valsts tomēr plāno palielināt vecuma pensijas saņemšanai nepieciešamo minimālo apdrošināšanas stāžu, tad ir jānosaka personu grupas (personas, kuras kaut kādu iemeslu (sasniegtā vecuma u.c.) dēļ nevar strādāt 15; 20 un vairāk gadu), kurām ir tiesības maksāt samazinātu sociālo nodokli (izslēdzot uz vecuma pensiju attiecināmo OSA daļu, no kuras izdalīta apgādnieka zaudējuma riska pensijas daļa).

LDDK iebilda pret Projektā ietverto priekšlikumu piemaksas pie vecuma un invaliditātes pensijas par stāžu līdz 1995.gada 31.decembrim pēc 2014.gada 1.janvāra izmaksāt no valsts pamatbudžeta līdzekļiem.

- 1) Kā Anotācijā norādīts, ar 2006.gada 1.janvāri tika noteikta piemaksa pie vecuma pensijas par katru apdrošināšanas (darba) stāža gadu, kas uzkrāts līdz 1995.gada 31.decembrim, lai uzlabotu pensionāru ar lielu apdrošināšanas stāžu un nelielām pensijām materiālo nodrošinājumu.
- 2) Nepieciešamību veikt šādas piemaksas izraisīja netaisnīgā pensiju sākumkapitāla aprēķina formula, kas paredz pensiju sākumkapitālu (personas teorētisko ieguldījumu pensiju sistēmā par katru apdrošināšanas (darba) stāža gadu, kas uzkrāts līdz 1995.gada 31.decembrim), atvasināt no veiktajām iemaksām citā laika posmā, kuram nebija tiešas korelācijas ar personas atalgojumu līdz 1995.gadam, bet jo īpaši – ar personas atalgojumu līdz 1991.gadam.
- 3) Šāda pensiju sākumkapitāla atvasināšanas sistēma, galvenokārt, tika motivēta ar nepieciešamību 1996.gadā panākt ieņēmumu pieaugumu valsts kopbudžetā.
- 4) LM priekšlikums ir balstīts neskaidras izcelsmes pieņēmumos par sociālās apdrošināšanas speciālajam budžetam raksturīgiem un neraksturīgiem izdevumiem.
- 5) Piemaksas pie vecuma un invaliditātes pensijām nav ne raksturīgāka, ne neraksturīgāka sociālās apdrošināšanas speciālajam budžeta izdevumu pozīcija, kā citi maksājumi, kas ir saistīti ar personu darba stāžu līdz 1996.gadam, kā arī pensiju izmaksu personām, kurām vispār nav apdrošināšanas stāža pēc 1996.gada. Šīs piemaksas formā, kādā tās pastāvēja līdz 2008.gada 31.decembrim, ir daudz vairāk atbilstīgas un raksturīgas sociālās apdrošināšanas speciālajam budžetam, nekā pensiju izmaksa par netaisnīgas aprēķina metodes rezultātā būtiski pārvērtētu sākumkapitāla daļu.
- 6) Piemaksu pamatproblēma ir saistīta ar Anotācijā minēto, ka laikā no 2006. – 2009.gadam piemaksu saņēmēju loks tika paplašināts, kā rezultātā līdz 2011.gada 31.decembrim piemaksas tika piešķirtas pie vecuma un invaliditātes pensijas, neatkarīgi no pensijas apmēra. Līdz ar to piemaksas zaudēja savu sākotnējo funkciju un daļēji kļuva par papildieņēmumu avotu personām, kuru sākumkapitāls, ņemot vērā ļoti lielās personu atalgojuma atšķirības okupācijas periodā un vēlāk, kā arī iespējamo algu diferenci okupācijas periodā un pēc 1996.gada, bija būtiski pārvērtēts.
- 7) Piemaksu izmaksas avota pārstrukturizēšana no sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā uz valsts pamatbudžetu neatrisinās situāciju kopbudžetā, bet atļaus arī turpmāk neveikt pensiju sistēmā nepieciešamās reformas un turpināt tērēt ievērojami vairāk, nekā var nodrošināt ar sociālās apdrošināšanas sistēmas ieņēmumiem.

Eksperta ieskatā saistībā ar piemaksām ir nepieciešams veikt pavisam citas darbības:

- 1) Atjaunot piemaksām to sākotnējo funkciju – mazināt netaisnīgi izstrādātās sākumkapitāla aprēķina formulas ietekmi: diferencēt piemaksas atkarībā no pensijas lieluma un pārtraukt piemaksu veikšanu pie pensijām, kurām tās sākotnēji nebija paredzētas (piemaksu neraksturīgā funkcija);
- 2) Pārtraukt diskriminējošo nosacījumu, ka piemaksas nepiešķir personām, kurām tās pēc sākotnējā piemaksu mērķa pienāktos, bet tās nepiešķir tāpēc, ka šīs personas pensionējas no šā gada janvāra. Jebkuri netaisnīguma elementi mazina uzticību sistēmai, bet bez uzticības šādas sistēmas ir grūti uzturēt.

Projekta tālākā virzība:

Likumprojekts Saeimā iesniegts 2012.gada 27.martā.

Projekta izskatīšanas gaitā Saeima daļēji ņēma vērā LDDK priekšlikumus.

Likums Saeimā pieņemts 2012.gada 14.jūnijā.²

²<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/E2DF0ADC869ACF11C2257A300042613C?OpenDocument>

2. Finanšu ministrijas sagatavotais projekts „Grozījumi likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli”” (VSS–303)

Risināmās problēmas:

- 1) Nespēja ar vienotu, no īpašuma kadastrālās vērtības atvasinātu nodokļa likmi, pastāvēt tik plašam kadastrālo vērtību plašam diapazonam, modelēt un centrāli noteikt ar iedzīvotāju ienākumiem samērīgu nekustamā īpašuma nodokli.
- 2) Sabalansēt nekustamā īpašuma nodokļa apmēru ar augsta nabadzības riska sociālo grupu maksātspēju.

Likumprojekta izstrādes pamats

Likumprojekts izstrādāts, ievērojot 2011.gada 15.decembrī izdarītos grozījumus likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli” ar kuriem likuma pārejas noteikumi (45.punkts) ir papildināti ar uzdevumu Ministru kabinetam līdz 2012.gada 1.jūnijam izstrādāt un iesniegt Saeimai grozījumus šajā likumā, paredzot principus, kurus pašvaldība ievēro, izdodot likuma 3.panta pirmajā daļā paredzētos saistošos noteikumus.

Piedāvātie risinājumi:

Nodokļu politikas stratēģija 2011. – 2014. gadam, attiecībā uz veicamajiem pasākumiem saistībā ar nekustamā īpašuma nodokli, paredz Finanšu ministrijai kopīgi ar LPS un valdības sadarbības partneriem 2012.gada laikā izstrādāt priekšlikumus kritērijiem, saskaņā ar kuriem pašvaldības nosaka nekustamā īpašuma nodokļa likmes.

Nemot vērā iepriekš minēto, piedalīties likumprojekta izstrādē tika uzaicināti pārstāvji no Latvijas Pašvaldību savienības, Latvijas Darba devēju konfederācijas, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Latvijas Komercbanku asociācijas, kā arī pārstāvji no Mežaparka attīstības biedrības, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas, Ekonomikas ministrijas un atsevišķām pašvaldībām.

Īpaši saistībā ar jautājuma izvērtēšanu par iespējām piemērot nodokļa atvieglojumu daudz bērnu ģimenēm, likumprojekta sagatavošanas procesā tika pieaicināts arī Labklājības ministrijas pārstāvis.

Likumprojekta sagatavošanas procesa gaitā notika trīs sanāksmes, kuru laikā tika diskutēts par nodokļa likmes noteikšanas optimāliem principiem, kuri būtu pieņemami visām pusēm.

Tomēr, ņemot vērā iesaistīto pušu atšķirīgās intereses, vienošanās par vienotu risinājumu netika panākta.

Tika apzināti divi risinājuma varianti:

- 1) likumā noteikto likmes koridoru no 0,2 līdz 3 procentiem no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības pašvaldības piemēro pēc saviem ieskatiem bez papildu nosacījumiem;
- 2) ar likumu tiek noteikta robeža 1,5 procenti līdz kurai pašvaldība var paaugstināt nodokļa likmi saskaņā ar likumā noteiktajiem principiem, un papildus nosacījumi, kuriem izpildoties, nodokļa likme var pārsniegt 1,5 procentu robežu, ja nekustamais īpašums netiek apsaimniekots normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

LDDK eksperts likumprojektu vērtēja tādēļ, ka tas skar iedzīvotāju tiesības uz mājokli.

LDDK iebildumi:

LDDK iebilda pret Projekta 2.punktā paredzēto nosacījumu, ka sociālās atbildības princips un uzņēmējdarbības atbalsta princips nav iekļauti obligāti ievērojamo principu kopā, bet

brīvas izvēles principu kopā, jo LDDK ieskatā uzņēmējdarbības atbalsta princips un sociālās atbildības princips ir iekļaujami obligāti ievērojamo principu kopā.

LDDK iebilda pret Projekta 3.punkta 1.apakšpunktā paredzēto nosacījumu, ka personām, kuru aprūpē ir trīs vai vairāk bērni, pašvaldība piešķir nodokļa atvieglojumu ja personai vai tās laulātajam šajā objektā ir deklarētā dzīvesvieta kopā ar šiem bērniem. Ņemot vērā to, ka vidējās un augstākās izglītības iegūšana var būt saistīta ar dzīvošanu ārpus vecāku dzīvesvietas, bet tajā pašā laikā dzīvošanu ārpus vecāku dzīvesvietas neatceļ vecāku pienākumu uzturēt bērnus, kamēr tie mācās vai studē, prasība, lai personai vai tās laulātajam šajā objektā ir deklarētā dzīvesvieta kopā ar šiem bērniem, ir nepamatota.

LDDK konstatēja, ka, ņemot vērā kadastrālo vērtību ārkārtīgi lielo atšķirību platības un lietojuma ziņā līdzīgiem zemes īpašumiem dažādās valsts teritorijās, kā arī līdzīgiem zemes īpašumiem dažādās teritorijās vienas pašvaldības ietvaros, nav iespējams izveidot iedzīvotāju maksātspējai atbilstīgu un samērīgu nekustamā īpašuma nodokli. Lai nodrošinātu samērīguma principa ievērošanu, novērstu māsaimniecību maksātspēju un mazinātu emigrācijas risku, ir nepieciešams mazināt kadastrālo vērtību ietekmi uz nekustamā īpašuma nodokli par mājokli, ko var panākt ar 4 dažādiem pamatinstrumentiem:

- 1) nodokļa maksimumu par vidējo mājokli ar vidējo piesaistīto zemes platību noteikt, kā atvasinājumu no vidējā māsaimniecību neto ienākuma attiecīgajā administratīvajā teritorijā, bet par mājokļiem, kas ir lielāki vai mazāki par vidējo, nodokļa maksimums tiek proporcionāli palielināts vai samazināts;
- 2) ieviest regresīvu nekustamā īpašuma nodokli (pieaugot kadastrālo vērtību bāzei, nodokļa likme samazinās);
- 3) ieviest trīskomponentu modeli, kas paredz veidot nodokli no trīs komponentēm: fiksēta maksājuma par katru zemes platības vienību, fiksēta maksājuma par katru ēkas platības vienību un procentuālas likmes no īpašuma kadastrālās vērtības.
- 4) noteikt maksimālo nodokļa apmēru par māsaimniecību izmantotās ēku un zemes platības vienību.

Papildus augšminētajam, LDDK vērsa likumprojekta autoru uzmanību uz vairākām likumā neatrisinātām problēmām:

- 1) bezstrīdus piedziņas lietās problēma ir saistīta ar gadījumiem, kad viena persona ir atsavinājusi (pārdevusi) savu nekustamo īpašumu citai personai, bet pircējs kaut kādu iemeslu dēļ nav reģistrējis darījumu Zemesgrāmatā. Šajos gadījumos, saskaņā ar esošo likuma redakciju, pret bijušo īpašnieku var tikt vērsta bezstrīdus piedziņa, turklāt, ne tikai uz konkrēto īpašumu un arī tad, ja nodokļu administrācija ir informēta par notikušo darījumu. Tas nepamatoti padara bijušo īpašnieku par kļūlnieku ar jaunā īpašnieka rīcību saistībā ar nodokļu nomaksu. Bet tas nav šobrīd atrisināms jautājums. Izņēmums ir gadījumi, kad īpašnieks ir valsts vai pašvaldības, kurām kā īpašniecēm (tātad, kā civilo tiesību subjektiem) ar likuma spēku tiek noteikts cits regulējums.
- 2) 3.panta (1⁴) daļā paaugstinātā nodokļa likme noteikta 3 procentu apmērā no būvei piekritīgās zemes kadastrālās vērtības. Likumā nav skaidrojuma, kas ir domāts ar jēdzienu „būvei piekritīgā zeme”, kas un pēc kādiem kritērijiem to nosaka: zemes īpašnieks, ēkas īpašnieks, pašvaldība vai kāds cits. . Īpaši sarežģīta šī problēma var būt attiecībā uz zemesgabaliem, uz kuriem ir vairākas ēkas. Iespējams, ka problēmu ar paaugstināta nodokļa ieviešanu sagrūvušām, vidi degradējošām un draudus cilvēku drošībai radošām būvēm labāk būtu risināt, nosakot 3 procentu likmi no būves kadastrālās vērtības, kāda tā ir identiskai ēkai bez nolietojuma.
- 3) Projektā nav iekļauts nodokļa samērīguma princips.

LDDK izteica šādus priekšlikumus:

- Izteikt Projekta 2.punktu šādā redakcijā:

„3.¹ pants. Nodokļa likmju noteikšanas principi pašvaldību saistošajos noteikumos

1) Nosakot nekustamā īpašuma nodokļa likmi vai likmes, pašvaldība ievēro šādus principus:

- (1) objektīva grupējuma princips, saskaņā ar kuru nodokļa maksātāji vai nodokļa objekti tiek grupēti atbilstoši objektīviem kritērijiem;
- (2) efektivitātes princips, saskaņā ar kuru pašvaldība samēro nodokļa administrēšanas izdevumus ar nodokļa ieņēmumiem;
- (3) samērīguma princips, saskaņā ar kuru pašvaldība samēro nodokļa apmēru ar iedzīvotāju maksātspēju;
- (4) atbildīgas budžeta plānošanas princips, saskaņā ar kuru pašvaldība salāgo savus pienākumus ar to izpildei nepieciešamajiem līdzekļiem;
- (5) uzņēmējdarbības atbalsta princips, saskaņā ar kuru pašvaldība izmanto nodokļa likmi kā līdzekli savas teritorijas uzņēmēju vai noteiktu uzņēmējdarbības veidu konkurētspējas paaugstināšanai, ievērojot Komisijas 2006. gada 15.decembra regulas (EK) Nr.1998/2006 par Līguma 87. un 88.panta piemērošanu *de minimis* atbalstam nosacījumus;
- (6) sociālās atbildības princips, saskaņā ar kuru pašvaldība rēķinās ar nodokļa likmes ietekmi uz sociāli mazaizsargāto un trūcīgo iedzīvotāju grupām;
- (7) prognozējamības un stabilitātes princips, saskaņā ar kuru nodokļa likmes savlaicīgi tiek noteiktas vismaz divu taksācijas gadu periodam, ja nekustamā īpašuma bāzes vērtības palielinājums vai samazinājums, salīdzinot bāzes vērtības taksācijas gadā un pirmstaksācijas gadā, ir mazāks par 20 procentiem.

2) Nosakot nekustamā īpašuma nodokļa likmi vai likmes, pašvaldība var piemērot teritorijas attīstības un teritorijas sakārtošanas principu, saskaņā ar kuru pašvaldība izmanto nodokļa likmi savas teritorijas attīstības veicināšanai un sakārtošanai.

- Izteikt Projekta 2.punkta 1.apakšpunktu šādā redakcijā:

papildināt pantu ar 1.² daļu šādā redakcijā:

„(1²) Pašvaldība piešķir nodokļa atvieglojumu 50 procentu apmērā no aprēķinātās nodokļa summas par šā likuma 3.panta pirmās daļas 2.punktā minētajiem objektiem un tiem piekrītošo zemi personai, ja šai personai (pašai vai kopā ar laulāto) vai tās laulātajam taksācijas gada 1.janvārī aprūpē ir trīs vai vairāk bērni (ieskaitot bērnus pēc pilngadības sasniegšanas, kamēr tie turpina vispārējās, profesionālās, augstākās vai speciālās izglītības iegūšanu, bet ne ilgāk kā līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai) un ja personai vai tās laulātajam šajā objektā ir deklarētā dzīvesvieta.

- Izteikt Projekta 2.punkta 2.apakšpunktu šādā redakcijā:

„papildināt trešo daļu pēc vārda „Pašvaldības” ar vārdiem „ievērojot šā likuma 3.¹ panta pirmās daļas 1. – 6.punktā, un otrajā daļā noteiktos principus,””

- Lai nodrošinātu samērīguma principa ievērošanu, LDDK izteica priekšlikumu papildināt 3.pantu ar 3.² daļu šādā redakcijā:

(3²) Maksimālais nekustamā īpašuma nodokļa maksājums par šā likuma 3.panta pirmās daļas 2.punktā minētajiem objektiem un tiem piekrītošo zemi nedrīkst pārsniegt šādus lielumus:

- 1) par šā likuma 3.panta pirmās daļas 2.punktā minētajiem objektiem Ls 1,00 par kvadrātmētru ēku platības;
- 2) par šā likuma 3.panta pirmās daļas 2.punktā minētajiem objektiem piekrītošo zemi Ls 0,10 par zemes platības.

- Papildināt likumprojektu ar jaunu pantu šādā redakcijā:
„Papildināt 9.panta ceturto daļu pēc vārda „(..) nodevām” ar vārdiem: „kā arī īpašuma atsavināšanas gadījumos, kad pircējs nav reģistrējis darījumu Zemesgrāmatā, bet pārdevējs ir informējis nodokļu administrāciju par notikušo darījumu.”

- Papildināt likumprojektu ar jaunu pantu šādā redakcijā:
„Izteikt 3.panta (1⁴) daļu šādā redakcijā:
(1⁴) Vidi degradējošu, sagruvušu vai cilvēku drošību apdraudošu būvi apliek ar nekustamā īpašuma nodokļa likmi 3 procentu apmērā no kadastrālās vērtības, kāda šai būvei būtu nepiemērojot nolietojumu.”

LDDK priekšlikumi daļēji tika ņemti vērā.

Projekta tālākā virzība:

Izskatīts un atbalstīts Ministru kabinetā 2012.gada 18.septembrī un iekļauts likumprojekta "Par valsts budžetu 2013.gadam" paketē. Šāda prakse neļauj parlamentā pienācīgi izvērtēt likumā esošās problēmas un nepieciešamās izmaiņas, kā rezultātā cieš normatīvā akta kvalitāte.

Saeimā pieņemts 2012.gada 15.novembrī un 2012.gada 4.decembrī ir izsludināts.

3. Labklājības ministrijas sagatavotais projekts „Grozījumi likumā "Par valsts sociālo apdrošināšanu" (VSS–646)

Risināmās problēmas:

- Samazināt risku, ka darba devējs, precizējot darba ņēmēja darba ienākumus un obligātās iemaksas, radītu apstākļus sociālās apdrošināšanas pakalpojumu iespējamai izkrāpšanai, t.i., lai izvairītos no gadījumiem, kad tiktu precizēti darba ņēmēja darba ienākumi un obligātās iemaksas, kuras jau ir ņemtas vērā personai piešķirot īslaicīgos sociālās apdrošināšanas pakalpojumus (piemēram, slimības pabalstu, vecāku pabalstu, u.c.),
- Izvairīties no situācijām, kad, piešķirot sociālās apdrošināšanas pakalpojumus, personai netiek apdrošināšanas stāžā ieskaitīti laika periodi (visbiežāk, kalendārie mēneši), jo darba devējs ir nokavējis ziņojumu iesniegšanas termiņu (kaut faktiski sociālās apdrošināšanas iemaksas ir veicis).

Likumprojekta izstrādes pamats:

Likumprojekts izstrādāts, lai izpildītu Publisko aģentūru likuma pārejas noteikumu 2. un 4.punktā doto uzdevumu, ministrijas izvērtē citu valsts aģentūru darbības atbilstību šā likuma prasībām, un Ministru kabinets līdz 2013.gada 1.janvārim pieņem lēmumu par attiecīgās aģentūras darbības turpināšanu, aģentūras likvidēšanu vai reorganizēšanu, ievērojot Valsts pārvaldes iekārtas likuma 15.pantā noteiktās prasības (2.punkts);

Ministru kabinets līdz 2013.gada 1.janvārim nodrošina nepieciešamo normatīvo aktu projektu izstrādi atbilstoši šā likuma prasībām (4.punkts);

- 1) lai precizētu informatīvo atsauci uz Eiropas Savienības direktīvām;
- 2) lai pilnveidotu darba ņēmēju darba ienākumu un obligāto iemaksu uzskaiti un precizēšanu;
- 3) lai Valsts ieņēmumu dienestam (turpmāk – VID) atsevišķos gadījumos būtu tiesības reģistrēt personai (darba ņēmējam) sociāli apdrošinātās personas statusa zaudēšanu;

- 4) lai par personām, kuras no 2014.gada 1.janvāra līdz 2014.gada 30.jūnijam veic algotos pagaidu sabiedriskos darbus, tiktu no valsts pamatbudžeta paredzētās obligātās iemaksas pensiju apdrošināšanai.

LDDK iebildumi:

LDDK iebilda pret Likumprojekta 1.pantā paredzētajiem grozījumiem likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” 20.1 pantā, kas paredz, ka darba ņēmēju darba ienākumu un obligāto iemaksu precizēšana nemaina jau piešķirto sociālās apdrošināšanas pakalpojumu, izņemot valsts vecuma pensiju (tai skaitā priekšlaicīgi), apmēru. Eksperta ieskatā:

- 1) Gadījumā, ja darba devējs kaut kādu iemeslu dēļ nav pilnā apmērā uzrādījis darba ņēmēja darba ienākumus un veicamo obligātās iemaksu apmēru un šī kļūda ir kļuvusi zināma, precizēšanas rezultātā var būt acīmredzama nepieciešamība palielināt piešķirto sociālās apdrošināšanas pakalpojumu apmēru.
- 2) Projekta 20.1 panta 3.daļas trešajā teikumā ietvertā jēga atšķiras no otrā teikuma tvēruma. Saskaņā ar otrajā teikumā ietvarto jēgu, darba ņēmējam nav jāuzņemas atbildība par darba devēja iespējamām kļūdām vai novēlotu rīcību, tādēļ precizēšana nedrīkst samazināt darba ņēmējam piešķirto sociālās apdrošināšanas pakalpojumu apmēru. Tas pats princips, ka darba ņēmējam nav jāuzņemas atbildība par darba devēja iespējamām kļūdām vai novēlotu rīcību, noteic, ka darba ņēmējam nevar atņemt tiesības uz piešķirto sociālās apdrošināšanas pakalpojumu apmēru pārskatīšanu gadījumā, ja precizēšanas rezultātā atklājas, ka pakalpojumu apmērs noteikts zemākā līmenī, nekā tam ir jābūt saskaņā ar patiesajiem darba ņēmēja darba ienākumiem un veicamo obligātās iemaksas apmēru.
- 3) LDDK priekšlikumi:
- 4) LDDK piedāvāja izteikt 20.1 panta 3.daļas trešo teikumu šādā redakcijā:
- 5) „Darba ņēmēju darba ienākumu un obligāto iemaksu precizēšanas rezultātā nedrīkst samazināt jau piešķirto sociālās apdrošināšanas pakalpojumu, izņemot valsts vecuma pensiju (tai skaitā priekšlaicīgi piešķirto), apmēru.”

LDDK priekšlikums daļēji tika ņemts vērā un 20.1 panta 3.daļa likumprojektā tika izteikta šādā redakcijā:

„Ministru kabinets nosaka gadījumus, kad Valsts ieņēmumu dienests, darba devējs un maksātne procesa administrators precizē darba ņēmēja darba ienākumus un obligātās iemaksas par iepriekšējiem pārskata mēnešiem. Jau piešķirto sociālās apdrošināšanas pakalpojumu apmēru pēc darba ņēmēju darba ienākumu un obligāto iemaksu precizēšanas maina, pamatojoties uz personas iesniegumu.”

Projekta tālākā virzība:

Likumprojekts Saeimā iesniegts 2012.gada 26.septembrī, Saeimā pieņemts 20.decembrī un 2013.gada 9.janvārī ir izsludināts.

Pārskata periodā sociālās drošības nozarē sagatavoto plānošanas politikas dokumentu projektu vērtējums

1. *Labklājības ministrijas izstrādātais projekts „Rīcības plāns pamatnostādņu „Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011.–2017.gadam” īstenošanai 2012. – 2014.gadam”*

Projekta izstrādes mērķis:

- 1) Veicināt ģimeņu nodibināšanu, stabilitāti, labklājību;
- 2) Sekmēt dzimstību;
- 3) Stiprināt laulības institūciju un tās vērtību sabiedrībā.

Projekta izstrādes pamats:

Ministru kabineta 2011.gada 18.februāra rīkojums Nr.65 „Par Ģimenes valsts politikas pamatnostādņēm 2011.–2017.gadam”

Projekta galvenie rīcības virzieni:

- 1) Ģimenes dibināšana un laulība
- 2) Ģimenes dzīves plānošana un bērna ienākšana ģimenē;
- 3) Atbalsts vecāku pienākumu īstenošanai;
- 4) Ģimenes stabilitāte;
- 5) Ārpusģimenes aprūpe;
- 6) Mājokļu atbalsta politika;
- 7) Reproductīvā veselība;
- 8) Pirmsskolas izglītības iespēju nodrošināšana;
- 9) Bērnu pieskatīšanas pakalpojumu attīstīšana;
- 10) Atbalsts ģimenēm ar bērniem ar funkcionāliem traucējumiem;
- 11) Atbalsta pasākumi daudzbērnu ģimenēm;
- 12) Vardarbību veikušu personu sociālās rehabilitācijas pakalpojumu izveidošana;
- 13) Ārpusģimenes aprūpes sistēmas uzlabošana

LDDK priekšlikumi:

LDDK eksperts, iepazīties ar projektu, atzina, ka kopumā Projekts ir atbalstāms, bet vienlaikus norādīja, ka Projektā ietvertais piedāvājums nav pietiekams bērnu un ģimeņu sociālo garantiju sistēmas būtiskai pilnveidošanai.

LDDK ierosināja ietvert Projektā vairākus papildinājumus, tai skaitā:

- 1) Paaugstināt iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojuma par apgādībā esošām nepilngadīgām personām apmēru atbilstoši likuma „par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 13.panta pirmās daļas 1.punktam [izņemot c) un d) apakšpunktus], paredzot, ka šis atvieglojums sastāda vismaz Ls 165.
- 2) Palielināt attaisnoto izdevumu par izglītību apmēru līdz līmenim, kādā valsts sedz mācību maksu augstskolās studējošajiem, jo Ls 150 nav adekvāts lielums.
- 3) Atcelt nekustamā īpašuma nodokļa (NĪN) progresīvo likmi par mājokli, jo NĪN progresīvā likme par mājokli, kas nav saistīta ar īpašumā deklarēto personu skaitu, nepamatoti palielina risku daudzbērnu ģimenēm tikt diskriminētām, apliekot tās ar mājokļa platībai neproporcionālu divkārtu vai pat trīskārtu likmi.
- 4) Izstrādāt priekšlikumus, lai nodrošinātu iespēju saņemt maksas atvieglojumus daudzbērnu ģimeņu bērniem pirmsskolas izglītības iestādēs.
- 5) Saglabāt daudzbērnu ģimenes statusu arī laikā, kad vecāku apgādībā ir vismaz trīs bērni, (bērni līdz 18 gadu vecumam un bērni līdz 24 gadu vecumam, kuri turpina mācīties pilna laika klātienē).
- 6) Palielināt pabalsta aizbildnim par bērna uzturēšanu apmēru, jo esošais pabalsta apmērs (Ls 32 mēnesī) ir vismaz 5 reizes mazāks par zemāko iespējamo bērna uzturēšanai nepieciešamo summu un vairāk nekā 15 reizes mazāks par bērna uzturēšanas uzdevumiem ilgstošas aprūpes iestādēs. Šie bērni nav nekādā veidā vainojami pie savas situācijas un nekādi nevar to ietekmēt. Tādēļ nav pieļaujama šī pabalsta reformas novilcināšana.

Tā kā viens no Rīcības plāna izstrādes pamatnosacījumiem bija nepalielināt budžeta izdevumus, LDDK priekšlikumi tika pieņemti zināšanai gadījumam, ja „fiskālā telpa” atļautu palielināt atbalsta pasākumus bērniem un ģimenēm.

Projekta tālākā virzība:

Rīcības plāns Ministru kabinetā izskatīts un atbalstīts 2012.gada 4.decembrī (Rīkojums Nr. 584).

2. Pārresoru koordinācijas centra izstrādātais Nacionālā attīstības plāna 2014. – 2020.gadam projekts (sociālās drošības nozares sadaļa)

Projekta izstrādes mērķis:

Nacionālā attīstības plāna 2014. – 2020.gadam (NAP2020) ir hierarhiski augstākais nacionāla līmeņa vidēja termiņa plānošanas dokuments. NAP2020 izstrādes mērķis ir vienoties par būtiskākajām vidēja termiņa prioritātēm, to rīcības virzieniem, mērķiem, kā arī to sasniegšanas rādītājiem. NAP2020 ir izstrādāts, Pārresoru koordinācijas centra (PKC) ekspertiem sadarbojoties ar valdības sociālajiem un sadarbības partneriem, ministrijām, plānošanas reģioniem un pašvaldībām.

Projekta izstrādes pamats:

NAP 2020 ir veidots atbilstoši Ministru kabineta 2011. gada 19. oktobra noteikumu Nr.816 „Nacionālā attīstības plāna 2014. – 2020. gadam izstrādes, ieviešanas, uzraudzības un publiskās apspriešanas kārtība” prasībām.

NAP ieviešanas instrumenti:

- 1) valsts un pašvaldību budžeta līdzekļi;
- 2) Eiropas Savienības politiku instrumenti;
- 3) citi ārvalstu finanšu instrumenti,
- 4) privātais finansējums (NAP paredzēto uzdevumu īstenošanai kā viens no iespējamajiem finansēšanas veidiem var tikt izmantots publiskās un privātās partnerības modelis)

LDDK priekšlikumi:

- 1) Samazināt darbaspēka nodokļu slogu;
- 2) Palielināt atbalsta pasākumus ģimenes, darba un izglītības apvienošanai;
- 3) Palielināt nodokļu atvieglojumus nodarbinātajiem par apgādībā esošām personām;
- 4) Nodrošināt samērīgas garantijas sociālo risku iestāšanās gadījumos.

Projekta tālākā virzība:

Latvijas Republikas Saeima 2012.gada 20.decembrī apstiprināja Nacionālās attīstības plānu.

3. Labklājības ministrijas izstrādātais projekts „Priekšlikumi par minimālās mēneša darba algas apmēru 2013.gadā”

Projekta izstrādes mērķis: noteikt minimālās mēneša darba algas apmēru 2013.gadā

Projekta izstrādes pamats:

Ministru kabineta 2011.gada 17.maija noteikumi Nr.390 „Minimālās mēneša darba algas noteikšanas un pārskatīšanas kārtība”

Projekta būtība:

Projekts paredz noteikt, ka sākot ar 2013.gada 1.janvāri normāla darba laika ietvaros (8 stundas dienā un 40 stundas nedēļā) minimālās mēneša darba alga ir 200 lati, bet minimālā stundas tarifa likme ir 1,203 lati. Pusaudžiem un tiem darbiniekiem, kuri ir pakļauti īpašam

riskam, minimālā stundas tarifa likme ir 1,375 lati, jo viņiem saskaņā ar Darba likumu ir atļauts strādāt tikai 7 stundas dienā un 35 stundas nedēļā.

LDDK priekšlikumi:

LDDK, iepazīnusi ar projektu, atbalstīja Ekonomikas ministrijas, Finanšu ministrijas un Labklājības ministrijas priekšlikumu. Minimālās mēneša darba algas apmēru 2013.gadā saglabāt Ls 200 apmērā.

Projekta tālākā virzība:

Projekts Ministru kabinetā izskatīts un atbalstīts 2012.gada 24.jūlijā.

4. Labklājības ministrijas izstrādātais projekts „Nacionālais sociālais ziņojums”

Projekta izstrādes mērķis:

Apkopot informāciju par nabadzības un sociālās atstumtības situāciju valstī, informējot par politikas iniciatīvām un pasākumiem, kas īstenoti un kurus plānots ieviest, lai uzlabotu noteiktu iedzīvotāju grupu sociālo situāciju, pamatojoties uz to, ka nabadzības samazināšana ir viens no mērķiem, kas noteikts „Eiropa 2020” stratēģijā un dalībvalstu nacionālajās reformu programmās. Šādi ziņojumi ir nepieciešami, lai novērtētu, kā dalībvalstīs tiek īstenotas politikas nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanai, un tās kalpo par pamatu rekomendāciju izstrādei katrai dalībvalstij, kas palīdz noteikt nacionālās politikas prioritātes.

LDDK iebildumi

LDDK eksperts, iepazīnies ar projektu, norādīja uz vairākām neprecizitātēm, no kurām būtiskākā:

Piemaksas pie vecuma un invaliditātes pensijām par stāžu līdz 1996.gadam nav ne vairāk un ne mazāk „sociālās apdrošināšanas speciālajam budžetam neraksturīgas (ar sociālās apdrošināšanas iemaksām nesegtas) izmaksas”, kā jebkuri citi pensiju maksājumi par darba vai tam pielīdzinātiem periodiem līdz 1996.gadam, tai skaitā maksājumi saistībā ar nesamērīgi augstu noteiktu sākumkapitālu.

5. Labklājības ministrijas izstrādātais projekts „Pozīcija Nr.1 par „Balto grāmatu par pietiekamām, drošām un ilgtspējīgām pensijām”

Projekta izstrādes mērķis:

Projekts sagatavots kā Latvijas Republikas pozīcija par 2012.gada 16.februārī Eiropas Komisijas publicēto Balto grāmatu par pietiekamām, drošām un ilgtspējīgām pensijām.

Baltajā grāmatā Komisija secina, ka pensiju sistēmu problēmas ir saistītas ar pensiju sistēmu finansiālās stabilitātes nodrošināšanu ilgtermiņā, kas ir svarīgi, lai saglabātu pensijas ienākumu pietiekamību. Statistikas dati liecina, ka pensijas (lielākoties no valsts shēmām) ir galvenais ienākumu avots gados vecākiem Eiropas iedzīvotājiem, kas ir būtiska un arvien pieaugoša Eiropas Savienības sabiedrības daļa (120 miljoni jeb 24%). Savukārt pensiju sistēmu mērķis ir sniegt pietiekamus pensijas ienākumus un ļaut vecākiem cilvēkiem baudīt cilvēka cienīgu dzīvi un ekonomisko neatkarību.

LDDK iebildumi

LDDK eksperts, iepazīnies ar projektu, norādīja uz vairākām neprecizitātēm, tai skaitā:

- 1) Pretēji Projektā minētajam, *kopējā sociālo iemaksu likme vecuma pensijai (1.līmenis + 2.līmenis) nav 20% no darba algas*”. Kopējo sociālo iemaksu likmi vecuma

pensijai katram kalendārajam gadam nosaka Ministru kabinets, izdodot noteikumus par valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes sadalījumu pa valsts sociālās apdrošināšanas veidiem katram gadam. Piemēram, 2012.gadā sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme valsts pensiju apdrošināšanai ir 26,74 % no kuriem 20 procentpunkti tiek uzskaitīti, kā personas individuālais ieguldījums savas *pirmā un otrā līmeņa* pensijas nodrošināšanai.

- 2) Pretēji Projektā minētajam, piemaksas pie vecuma un invaliditātes pensijām par darbu līdz 1996.gadam nav ne vairāk un ne mazāk „ar sociālajām iemaksām nesegts pasākums”, kā jebkuri citi pensiju maksājumi par darbu vai tam pielīdzinātiem periodiem līdz 1996.gadam, tai skaitā maksājumi saistībā ar nesamērīgi augstu noteiktu sākumkapitālu;
- 3) Minimālā apdrošināšanas stāža palielināšana ir pretrunā pensijas kapitāla sistēmas būtībai.
- 4) Pretēji Projektā minētajam, Latvijas vecuma pensijas sistēmas 1.līmeņa aprēķināšanas formula neietver automātisku pielāgošanas mehānismu saistībā ekonomiskām pārmaiņām valstī. Lai nodrošinātu automātisku pielāgošanas mehānismu saistībā ekonomiskām pārmaiņām valstī, kapitāla indeksu ir nepieciešams piemērot ne tikai uzkrātajam vecuma pensijas kapitālam līdz pensionēšanās brīdim, bet arī aprēķinātajām pensijām.

6. *Labklājības ministrijas izstrādātais informatīvā ziņojuma projekts „Par papildu atbalstu pie pensijas par izaudzinātajiem bērniem” (VSS–388)*

Risināmā problēma:

Priekšlikums vērtēt iespējas sniegt papildu atbalstu pie pensijas par izaudzinātajiem bērniem politiku dienaskārtībā tika iekļauts tādēļ, ka sievietēm, kuras darbības vecumā savu karjeru ir ierobežojušas par labu bērnu audzināšanai, sasniedzot pensijas vecumu, tiek piešķirtas mazākas pensijas.

Projekta izstrādes pamats:

Informatīvais ziņojums (turpmāk – Projekts) sagatavots saskaņā ar Valdības rīcības plānā Deklarācijas par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai (apstiprināts ar Ministru kabineta 2012.gada 16.februāra rīkojumu Nr.84) paredzēto pasākumu Nr.14.2 „Izvērtēsim iespējas sniegt papildu atbalstu pie pensijas par izaudzinātajiem bērniem”.

LM piedāvātais risinājums:

LM piedāvāja palielināt no Ls 10 mēnesī (20 procenti no 50 latiem) uz Ls 20 mēnesī (20 procenti no 100 latiem) sociālās apdrošināšanas iemaksas pensiju apdrošināšanai:

- 1) no valsts pamatbudžeta par personām, kuras kopj bērnu, kas nav sasniedzis pusotra gada vecumu, un kuras saņem bērna kopšanas pabalstu;
- 2) no invaliditātes, maternitātes un slimības speciālā budžeta par personām, kuras kopj bērnu, kas nav sasniedzis gada vecumu, un kuras saņem vecāku pabalstu.

Secinājumi:

Izvērtējot projektu, LDDK eksperts secināja, ka ar LM piedāvāto modeli nevar atrisināt problēmas, kuru dēļ jautājums par atbalstu pie pensijas par izaudzinātajiem bērniem tika iekļauts Deklarācijā par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību, jo:

- 1) Priekšlikums vērtēt iespējas sniegt papildu atbalstu pie pensijas par izaudzinātajiem bērniem politiku dienaskārtībā tika iekļauts tādēļ, ka sievietēm, kuras darbības vecumā savu karjeru ir ierobežojušas par labu bērnu audzināšanai, sasniedzot pensijas vecumu, nesējā pagātnē un šobrīd tiek piešķirtas mazākas pensijas.

- 2) LM ieteiktais modelis faktiski nerisina to, ko trešās personas varēja sagaidīt, lasot Valdības deklarāciju – atbalstīt tās personas, kuras ir uzaudzinājušas bērnus un ir pensijā šobrīd vai sāks saņemt pensiju tuvākajā nākotnē.
- 3) LM ieteiktais risinājums galvenokārt ir vērsts uz personām, kuras pensiju sāks saņemt pēc 25 līdz 45 gadiem.
- 4) LM ieteiktais risinājums attiecībā uz apdrošināto personu finansiāli ir fikcija, jo sagaidāmais piensums pie pensijas personām, par kurām valsts pusotru gadu būs veikusi iemaksas palielinātajā apmērā, papildus iegūs Ls 0,83 mēnesī (šodienas naudas izteiksmē) par katru bērnu.
- 5) LM ieteiktais risinājums – veikt iemaksas no Ls 100 mēnesī, neatbilst pat maksājumam no minimālās algas.

Priekšlikumi:

LDDK eksperts, iepazīties ar projektu, iesniedza vairākus priekšlikumus, no kuriem būtiskākie ir:

- papildināt Projekta 12.rindkopu ar jaunu teikumu šādā redakcijā:
„Likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 1.punktā ietvertais nosacījums, ka *no 1991.gada 1.janvāra līdz 1996.gada 1.janvārim* bērna kopšanas laiku līdz bērns sasniedz 8 gadu vecumu, apdrošināšanas stāžā ieskaita tikai tad, ja ir veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas, ir radījušas esošo vai sagaidāmo pensiju būtisku samazinājumu personām, kuras nebija pietiekami informētas par nosacījumu maiņu un paļāvās uz to, ka laiku, kad māte audzinājusi bērnu līdz 8 gadu vecumam, ieskaita apdrošināšanas stāžā, kā arī personām, kuras bija informētas par nepieciešamību veikt sociālās apdrošināšanas iemaksas, bet materiālo apstākļu dēļ to nevarēja veikt.”

- papildināt Projektu ar jaunu sadaļu (starp esošo 13. un 14.rindkopu) šādā redakcijā:
„Latvijas pensiju sistēma saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem piedāvā atvieglojumu doties pensijā piecus gadus ātrāk personām, kuras aprūpējušas piecus vai vairāk bērnus. Šāda gradācija ietver sevī vairākas problēmas:

- gradācija ietver ļoti krasu robežu: par četriem izaudzinātiem bērniem personai nav tiesību pensionēties ne par vienu gadu agrāk, savukārt piektais bērns paver iespēju pensionēties par pieciem gadiem agrāk.
- gradācija nesakrīt ar normatīvos definēto jēdzienu „daudzbērnu ģimene.”³

Veidojot sīkāku gradāciju un nosakot, ka arī personas, kuras uzaudzinājušas trīs vai četrus bērnus, par katru bērnu gadu ātrāk varētu doties pensijā, būtu iespējams sniegt papildus atbalstu visiem daudz bērnu vecākiem.

Nosakot, ka par katru bērnu pensijā varētu doties gadu ātrāk, būtu iespējams sniegt papildus atbalstu arī citām personām, kuras uzaudzinājušas bērnus.

Šāda attieksme pret personām, kuras ir uzaudzinājušas bērnus, labvēlīgi ietekmē demogrāfisko situāciju.

Vienlaikus jāatzīmē, ka minētajām personām, izmantojot iespēju ātrāk pensionēties, būs mazāks pensijas kapitāls un lielāks sagaidāmais pensijas saņemšanas laiks (G), līdz ar to arī mazāks pensijas apmērs.”

- Aizvietot ziņojuma projekta 24. un 25.rindkopu ar tekstu šādā redakcijā:
„Tā kā vecuma pensijas apmērs ir atkarīgs gan no apdrošinātās personas pierādītā apdrošināšanas stāža, gan no uzkrātā pensijas kapitāla laikā no 1996.gada 1.janvāra līdz pensijas pieprasīšanas mēnesim, kā arī no personas vecuma pensijas piešķiršanas brīdī,

³ Bērnu tiesību aizsardzības likums, 1.pants 16.punkts

tad papildu atvieglojumi veicinātu mazāka apmēra pensiju aprēķināšanu. Lai iespēja bērnu vecākiem doties pensijā ātrāk neradītu samazināta pensijas apmēra negatīvās sekas, un ar šādu modeli tiktu sniegts reāls papildus atbalsts, reizē ar šo iespēju ir jāparedz pensiju kapitāla un G korekcijas, piemēram, nosakot, ka bērnu vecākiem, dodoties pensijā ātrāk, dodoties pensijā ātrāk, pensiju kapitāls tiek palielināts līdz līmenim, kāds tas būtu, ja persona turpinātu strādāt līdz vispārējā pensijas vecuma sasniegšanai, savukārt G samazināts līdz līmenim, kāds tas ir vispārējo pensijas vecumu sasniegušajām personām. Šādu jaunu garantiju un atvieglojumu ieviešana ir saistīta ar papildu finanšu resursu nepieciešamību.

Tajā pašā laikā jānorāda, ka, pastāvot esošajai sistēmai, katrs izaudzinātais bērns, kurš darbības vecumā strādā un vidēji 36 gadus veic obligātās sociālās iemaksas Latvijā, nodrošina sociālajam budžetam ievērojami lielāku pienesumu, nekā summa, kas nepieciešama viena pensionāra nodrošināšanai ar pensiju sagaidāmajā pensijas saņemšanas (vidēji 18 gadu) periodā.

Ņemot vērā, ka Latvijā turpinās sabiedrības novecošanās, ko raksturo zema dzimstība un vidējā mūža ilguma pieaugums, aktīva un iekļaujoša politika un ilgāka atrašanās darba tirgū īsā termiņā ir daļējs risinājums arī iedzīvotāju novecošanās problēmas risināšanai, tomēr ilgam termiņam ir nepieciešami radikāli dzimstību veicinoši pasākumi, tai skaitā iespējamais papildu atbalsts vecumdienās par izaudzinātajiem bērniem.”

Pārskata periodā būtiskāko veselības aprūpes nozares projektu vērtējums

1. *Veselības ministrijas izstrādātais īstermiņa politikas plānošanas dokumenta projekts „Mātes un bērna veselības uzlabošanas plāns 2012. – 2014.gadam”*

Projekta izstrādes mērķis

Noteikt vadlīnijas mātes un bērna veselības uzlabošanai 2012. – 2014.gadā.

Projekta izstrādes pamats

Plāns ir īstermiņa politikas plānošanas dokuments, kas izstrādāts atbilstoši Sabiedrības veselības pamatnostādņu 2011. – 2017.gadam apakšmērķim – uzlabot mātes un bērna veselību, kā arī samazināt zīdaiņu un bērnu mirstību.

Priekšlikumi

LDDK eksperts, iepazīties ar projektu, atzina, ka kopumā tas ir atbalstāms, bet vienlaikus norādīja, ka Projektā ietvertais piedāvājums nav pietiekams mātes un bērna veselības aprūpes sistēmas būtiskai pilnveidošanai, un ierosināja ietvert Projektā vairākus papildinājumus, tai skaitā:

- 1) Ņemot vērā to, ka vīrusu slimībām ir augsts teratogēnās iedarbības risks, LDDK rosināja iekļaut grūtnieces augsta riska grupā brīvprātīgai vakcinācijai pret gripu un nodrošināt vakcīnas cenas kompensāciju 100% apmērā no valsts budžeta līdzekļiem;
- 2) Ņemot vērā to, ka Latvijā viens no būtiskākajiem medikamentu pieejamību ierobežojošajiem faktoriem ir medikamentu cena, grūtniecēm un sievietēm pēcdzemdību periodā, kā arī bērniem līdz 2 gadu vecumam, kompensēt recepšu medikamentus vismaz 50% apmērā, ja nav noteikta diagnoze ar citu kompensācijas apmēru.

LDDK priekšlikumi daļēji tika ņemti vērā.

Projekta tālākā virzība

Apstiprināts Ministru kabinetā 2012.gada 19.jūnijā (rīkojums Nr.269).

2. *Veselības ministrijas izstrādātais precizētais „Alkoholisko dzērienu patēriņa mazināšanas un alkoholisma ierobežošanas rīcības plāns 2012. – 2014.gadam” (VSS–131)*

Mērķis:

nodrošināt saskaņotu un koordinētu pasākumu veikšanu, lai sekmētu alkoholisko dzērienu kaitējuma mazināšanu sabiedrības veselībai.

VM piedāvātie risinājumi

Plānā paredzēti četri galvenie rīcības virzieni:

- 1) Alkoholisko dzērienu piedāvājuma ierobežošana un kontrole.
- 2) Alkoholisko dzērienu pieprasījuma samazināšana.
- 3) Riskantas un kaitējošas alkoholisko dzērienu lietošanas samazināšana.
- 4) Alkoholisko dzērienu lietošanas un tās radīto seku monitoringa un sabiedrības informēšana.

LDDK priekšlikumi

LDDK eksperts, iepazīsies ar projektu, atzina, ka kopumā tas ir atbalstāms, bet vienlaikus vērsa Veselības ministrijas uzmanību uz šādiem faktoriem:

Nepieciešamību izslēgt no plāna pasākumus, kas nav vērsti uz piedāvājuma ierobežošanu, bet tirgus pārdali;

Nepieciešamību vēlreiz izvērtēt alkoholisko dzērienu tirdzniecības ierobežojumu lietderību nakts stundās, jo:

- 1) Tirdzniecības ierobežojumi nakts stundās to esošajā izpildījumā veicina nelegālo alkohola apriti;
- 2) Tirdzniecības ierobežojumi, kas liedz personai iegādāties fasētus alkoholiskos dzērienus lietošanai mājas apstākļos, veicina iereibušu personu atrašanos sabiedriskās vietās (tai skaitā, uz ielas), kā rezultātā pieaug negadījumu un kriminālu nodarījumu risks, kā arī palielinās operatīvo dienestu noslodze un atskurbšanas telpu uzturēšanas nepieciešamība.

Projekta tālākā virzība

Apstiprināts Ministru kabinetā 2012.gada 19.decembrī (rīkojums Nr.614).

3. *Veselības ministrijas izstrādātais normatīvā akta projekts „Grozījumi Ministru kabineta 2006.gada 31.oktobra noteikumos Nr.899 „Ambulatorajai ārstēšanai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācijas kārtība””(VSS–692)*

Projekta mērķis:

Samazināt iesniedzēju izdevumus, kas saistīti ar zāļu vai medicīnisko ierīču iekļaušanu un uzturēšanu kompensējamo zāļu sarakstā.

Projekta izstrādes pamats:

Ministru kabineta 2011.gada 1.novembra sēdes protokollēmumā ietvertais uzdevums Veselības ministrijai izvērtēt iespējas samazināt cenas Nacionālā veselības dienesta

maksas pakalpojumiem, kas saistīti ar zāļu vai medicīnisko ierīču iekļaušanu un uzturēšanu kompensējamo zāļu sarakstā, kā arī kompensācijas nosacījumu pārskatīšanu.

LDDK priekšlikumi:

LDDK eksperts, iepazīnies ar projektu, atzina, ka kopumā tas ir atbalstāms, tomēr izteica iebildumus pret atsevišķiem projektā ietvertajiem priekšlikumiem, kuri nepamatoti palielinātu administratīvo slogu.

LDDK priekšlikumi daļēji tika ņemti vērā.

4. Pieņemts Ministru kabinetā 2012.gada 9.oktobrī. Veselības ministrijas izstrādātais normatīvā akta projekts „Grozījumi Ministru kabineta 2011.gada 2.augusta noteikumos Nr.610 ”Aptieku un aptieku filiāļu izvietojuma kritēriji” °

Projekta mērķis:

Nodrošināt farmaceitiskās aprūpes speciālistu iekļaušanos primārās veselības aprūpes sistēmā, sniedzot atbalstu ģimenes ārsta komandas darbam, tādā veidā nodrošinot pakalpojumu kvalitāti un veicinot to pieejamību neatkarīgi no pacientu dzīvesvietas. Radīt iespēju ievietot vispārēja tipa aptieku konkrētas ārstniecības iestādes telpās arī gadījumos, ja ievietošana ir pretrunā ar spēkā esošajiem vispārējiem aptieku un aptieku filiāļu izvietojuma kritērijiem.

Projekta izstrādes pamats

Valdības rīcības plāna Deklarācijas par Valda Dombrovskā vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai deklarācijā dotais 26. uzdevums ”Stiprināt ģimenes ārstu komandas darbu, paplašināt sadarbību starp ģimenes ārstu un pacientu, veicinot iedzīvotāju aktīvāku iesaisti savas veselības uzturēšanā. Paplašināt pacientu iespēju brīvi izvēlēties pakalpojumu saņemšanas vietu”.

LDDK priekšlikumi

LDDK eksperts, iepazīnies ar projektu, atzina, ka kopumā tas ir atbalstāms un izteica vairākus priekšlikumus, no kuriem būtiskākais skar komersanta izvēli gadījumos, ja konkursā ir pieteikušies vairāki komersanti, kas piedāvā vienādu pakalpojumu klāstu un darbības uzsākšanas laiku. LDDK ieskatā šajos gadījumos priekšroka ir jādod tam pretendētājam, kura pārvietojamā aptieka atrodas vistuvāk ārstniecības iestādei, uz kuras telpām atbilstoši šo noteikumu 18.¹ punktā noteiktajām prasībām pašvaldība ir ierosinājusi pārvietot vispārēja tipa aptieku, jo:

- 1) Vispārēja tipa aptiekas ievietošana konkrētas ārstniecības iestādes telpās visnegatīvāk ietekmēs to komersantu, kura pārvietojamā aptieka atrodas vistuvāk ārstniecības iestādei.
- 2) Pārvietojot uz ārstniecības iestādi aptieku, kura atrodas vistuvāk, vismazāk tiks ietekmēts esošais līdzsvars konkrētajā apdzīvotajā vietā.

LDDK priekšlikumi tika ņemti vērā.

Projekta tālākā virzība

Izskatīts Valsts sekretāru sanāksmē 2012.gada 11.oktobrī. Uzdots Veselības ministrijai:

- 1) noteikumu projektu un anotāciju saskaņot ar Tieslietu ministriju, Finanšu ministriju, Ekonomikas ministriju, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju, Latvijas Pašvaldību savienību, Latvijas Darba devēju konfederāciju un Pārresoru koordinācijas centru. Saskaņoto projektu iesniegt Valsts kancelejā.
- 2) lūgt Konkurences padomes viedokli par noteikumu projektu.

Pārskata periodā projekts Ministru kabinetā nav skatīts.

5. *Veselības ministrijas izstrādātais normatīvā akta projekts „Grozījumi Ministru kabineta 2006.gada 17.janvāra noteikumos Nr.57 “Noteikumi par zāļu marķēšanas kārtību un zāļu lietošanas instrukcijai izvirzāmajām prasībām” (VSS–1041)*

Projekta izstrādes mērķis:

- 1) Ieviest Direktīvas Nr.2010/84/ES prasības attiecībā uz informāciju zāļu lietošanas instrukcijā, kā arī precizēt terminoloģiju.
- 2) Pieskaņot MK noteikumus Nr.57 Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 31.marta Regulas (EK) Nr. 726/2004 un Direktīvas Nr.2010/84/ES prasībām.

Projekta izstrādes pamats

Farmācijas likuma 5.panta 3. un 12.punkts.

LDDK iebildumi

LDDK iebilda pret to, ka piedāvātā redakcija nesniedza skaidru priekšstatu par Zāļu valsts aģentūras (ZVA) rīcības brīvības diapazonu šādos jautājumos:

- 1) no kādu datu norādīšanas zāļu marķējumā un lietošanas instrukcijā ZVA ir tiesīga atbrīvot;
- 2) kādus nepieciešamos pasākumus cilvēku veselības aizsardzībai ZVA ir tiesīga noteikt, ja konkrēti dati netiek norādīti zāļu marķējumā un lietošanas instrukcijā;
- 3) procedūras, ar kurām ZVA ir tiesīga atbrīvot no konkrētu datu norādīšanas zāļu marķējumā un lietošanas instrukcijā.

LDDK priekšlikumi

- Papildināt noteikumus ar 14.9.apakšpunktu šādā redakcijā:
„14.9. zālēm, kuras ir iekļautas Regulas (EK) Nr.726/2004 23.pantā minētajā sarakstā, papildus pievieno norādi “Šīs zāles tiek papildus uzraudzītas”, pirms tās norādot Eiropas Komisijas noteikto melno simbolu, kas identificē zāles, kurām nepieciešama papildus uzraudzība.”
- Papildināt noteikumus ar 15.1punktu šādā redakcijā:
„15.¹ zālēm pievieno informāciju, kas skaidri aicina visus pacientus par jebkādu iespējamo blakusparādību paziņot ārstniecības personai, farmaceitam un veselības aprūpes speciālistam vai arī Zāļu valsts aģentūrai saskaņā ar normatīvajiem aktiem par farmakovigilances kārtību, norādot iespējamās ziņošanas veidus.”
- Papildus augšminētajam, LDDK lūdza normu ieviešanai noteikt divu gadu pārejas periodu.

LDDK iebildumi un priekšlikumi daļēji tika ņemti vērā.

Pārskata periodā projekts Ministru kabinetā nav skatīts.

6. *Veselības ministrijas izstrādātais koncepcijas projekts par veselības aprūpes sistēmas finansēšanas modeli (VSS–834)*

Koncepcijas mērķis:

- 1) samazināt valsts finansēto veselības aprūpes pakalpojumu apjomu personām, kuras Latvijā nemaksā iedzīvotāju ienākuma nodokli;
- 2) pakāpeniski paaugstināt veselības aprūpes budžetu.

Projekta izstrādes pamats:

Koncepcijas projekts (turpmāk arī Projekts) tika izstrādāts saskaņā ar Ministru kabineta 2012.gada 16.februāra rīkojuma Nr.84 „Par VRP Deklarācijas par Valda Dombrovka vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai” rīcības plāna 18.1. un 18.2. punktiem, kas paredz:

- 1) izstrādāt un iesniegt apstiprināšanai Ministru kabinetā koncepciju par veselības apdrošināšanas sistēmas izveidi;
- 2) nodrošināt, lai veselības aprūpei atvēlētais finansējuma apjoms (procentos no IKP) tiek tuvināts Eiropas Savienības valstu vidējiem rādītājiem.

Kā būtisku problēmu VM norādīja to, ka veselības aprūpes pakalpojumus var saņemt ikviens Latvijas iedzīvotājs, neatkarīgi no nodokļu maksāšanas vai nemaksāšanas fakta, līdz ar to nodokļu maksātāji šobrīd maksā par valsts pakalpojumiem veselības jomā arī tām personām, kuras nemaksā vai par kurām netiek maksāti nodokļi. VM ieskatā šāda situācija nav sociāli taisnīga un neveicina nodokļu maksāšanu, nodokļu maksātājus nostādot neizdevīgākā situācijā, jo viņi ir spiesti apmaksāt arī citu saņemtos pakalpojumus. Lai risinātu problēmu VM piedāvāja pārcelt uz veselības budžetu 5 procentpunktus no algas nodokļa (iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) paveids) un ieviest brīvprātīgu apdrošināšanas maksājumu 5% līdz 10% apmērā no minimālās algas.

Par veselības aprūpes izmaksām liecina Koncepcijas projektā ietvertā TabulaNr.4

Informācija par faktiskajām veselības aprūpes izmaksām uz vienu iedzīvotāju 2011.gadā

	Skaitis	Faktiskās kopējās izmaksas, LVL	Faktiskās izmaksas uz vienu iedzīvotāju, LVL
Neatliekamā medicīniskā palīdzība (visiem)	2 247 154	224 854 559	100,06
Pārējā medicīniskā palīdzība, t.sk.:	2 247 154	178 553 389	79,46
iedzīvotājiem, kuri ir jāmaksā IIN	1 043 352	32 406 513	31,06
iedzīvotājiem, kuri iekļaujas kādā no atbrīvotajām kategorijām, t.sk.,	1 203 802	146 146 876	121,40
<i>bērni (līdz 18 gadiem)</i>	<i>375 223</i>	<i>16 078 306</i>	<i>42,85</i>
<i>iedzīvotāji pensijas vecumā (no 62 gadiem)</i>	<i>464 569</i>	<i>118 762 419</i>	<i>255,64</i>
<i>iedzīvotāji, kas iekļaujas pārējās atbrīvotajās kategorijās</i>	<i>364 010</i>	<i>11 306 151</i>	<i>31,06</i>

**faktiskajās kopējās izmaksās ir iekļauta informācija par faktiski sniegtajiem pakalpojumiem, no kuriem daļa nav atmaksāta*

Kā liecina Koncepcijas projektā ietvertā Tabula Nr. 1 (skat. zemāk), VM, ieviešot veselības obligāto apdrošināšanu, plāno palielināt veselības aprūpes finansējumu no 466 miljoniem latu 2012.gadā līdz 1042 miljoniem latu 2020.gadā. Tabula Nr. 1 „Prognoze par IKP un valsts budžeta līdzekļu apmēru veselības aprūpei”.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
IKP, milj.LVL	14 545	15 383	16 313	17 304	18 342	19 443	20 609	21 846	23 157
<i>izmaiņas, milj.LVL</i>		838	930	991	1 038	1 101	1 167	1 237	1 311
<i>izmaiņas, %</i>		5.8%	6.0%	6.1%	6.0%	6.0%	6.0%	6.0%	6.0%
Valsts budžeta līdzekļi veselības aprūpei, milj.LVL	466	508	555	606	679	758	845	939	1 042
% no IKP	3.2%	3.3%	3.4%	3.5%	3.7%	3.9%	4.1%	4.3%	4.5%
t.sk.,									
pamatfunkcijām, milj.LVL	456	492	538	588	660	739	824	918	1 019
% no IKP	3.1%	3.2%	3.3%	3.4%	3.6%	3.8%	4.0%	4.2%	4.4%
<i>izmaiņas, milj.LVL</i>		36	46	50	72	79	86	93	101
ES fondi un ārvalstu finansējums, milj.LVL	10	15	16	17	18	19	21	22	23
% no IKP	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%

*IKP dati ir balstīti uz FM prognozi.

Secinājumi

Veselības obligātās apdrošināšanas ieviešana nerisina VM plānoto veselības aprūpes finansējuma palielināšanas problēmu, jo ieņēmumi no apdrošināšanas ieviešanas sedz tikai nelielu daļu no nepieciešamā finansējuma.

Finansējuma palielinājumu var atrisināt tikai politiska izšķiršanās, nosakot veselības aprūpei noteiktu īpatsvaru no IKP un ievērojot šo nosacījumu, sastādot budžetu.

LDDK eksperta ieskatā Veselības ministrijas piedāvājumam ir vairākas būtiskas blaknes, tai skaitā:

- 1) Šāda sistēma nostādītu nevienlīdzīgā situācijā IIN maksātājus atkarībā no IIN veida (šobrīd Latvijas nodokļu maksātājiem tiek piemērotas piecas dažādas IIN likmes (5%, 7%, 10% 15% un 25%, kā arī patentmaksā (no 30 līdz 120 latiem mēnesī) un IIN, kas tiek maksāts saskaņā ar Mikrouzņēmumu nodokļa likumu (efektīvā IIN likme 2,7% un 3,2%);
- 2) Tā nostādītu nevienlīdzīgā situācijā IIN maksātājus atkarībā no ienākumiem;
- 3) Ņemot vērā, ka atsevišķu IIN veidu likmes ir ievērojami zemākas par koncepcijā skatīto algas nodokļa likmi, viena IIN veida likme ir 5%, kas sakrīt ar šajā punktā paredzētā veselības apdrošināšanas maksājumu (VAM) apmēru. Šajos gadījumos problēmu var izraisīt apstākļi, ka pašvaldības būtu spiestas sniegt pakalpojumus personām, par kurām tās nesaņemtu tām piekritošo IIN daļu;
- 4) divu IIN veidu likmes ir ievērojami zemākas par paredzēto VAM likmi (mikrouzņēmumu darbinieka IIN efektīvā likme ir 2,7%, bet īpašnieka – 3,2%);

- 5) VM piedāvātais VAM 5% apmērā aptuveni 8 reizes pārsniedz faktiskās izmaksas⁴ šai iedzīvotāju grupai, kas saskaņā ar VM datiem ir Ls 31,06 gadā⁵;
- 6) Vissmagākais nodokļa slogs gultos uz algas nodokļa maksātājiem, kuri maksā nodokļus no vidējas un par vidējo lielākas algas, savukārt atsevišķu citu IIN veidu maksātājiem veselības nodokļa apmērs būtu nesalīdzināmi mazāks pat tad, ja viņu faktiskie ienākumi būtu ievērojami lielāki. Piemēram, personai, kura ir algas nodokļa maksātāja, no 1000 latu apliekamajiem ienākumiem būtu jāmaksā Ls 50 mēnesī, savukārt persona, kura nav algas nodokļa maksātāja ar 1000 latu ienākumiem, varētu saņemt analogu pakalpojumu par Ls 20 mēnesī. Turklāt, uz algas nodokļa maksātājiem gulstas arī VOSA iemaksas, no kurām daļa ir attiecināma nevis uz pašas personas riskiem, bet uz paaudžu solidaritāti.
- 7) Ņemot vērā, ka ar VAM 5% apmērā nevar nodrošināt veselības aprūpes finansēšanu visiem iedzīvotājiem, iztrūkstošā daļa būtu jāpiemaksā no vispārējiem budžeta ieņēmumiem, tai skaitā no patēriņa nodokļiem. Līdz ar to veidotos situācija, ka personas, no kuru maksātājiem patēriņa nodokļiem (piemēram, PVN) valsts dotē citu personu veselības aprūpi, pašas šos pakalpojumus nevarētu saņemt;

Priekšlikumi

LDDK ieskatā daudz lietderīgāk veselības finansējuma sakārtošanai un ēnu ekonomikas mazināšanai būtu ieviest fiksētu veselības maksājumu, vienlaikus samazinot IIN (algas nodokļa) likmi par pieciem procentpunktiem.

Sistēmas pamatelementi:

- 1) Fiksētā veselības maksājuma lielums būtu nosakāms no veselības budžeta atskaitot neatliekamās palīdzības izdevumus un starpību daļot ar iedzīvotāju skaitu;
- 2) Algas nodoklis un pašnodarbināto personu IIN standartlikme tiek samazināta par pieciem procentpunktiem (papildus likumā par iedzīvotāju ienākuma nodokli noteiktajam samazinājumam);
- 3) Vienlaikus tiek risināts jautājums par IIN likmes proporcionālu un samērīgu samazinājumu citām IIN maksātāju kategorijām;
- 4) Tiek precizētas iedzīvotāju grupas, par kurām maksājumus veic valsts;
- 5) Tiek noteiktas iedzīvotāju grupas, par kurām maksājumus daļēji veic valsts (kategorijas, kurām pašām iemaksas būtu jāveic nepilnā apmērā, ja tās attaisnojamo imeslu dēļ nevar veikt pilnā apjomā).

LDDK ieskatā šāda pieeja:

- 1) veicinātu darba nodokļu samazinājumu un to konkurences spējas pieaugumu Baltijas darba tirgū;
- 2) visi, kas nepieder pie valsts īpaši aizsargājamām personu grupām, piedalītos veselības sistēmas finansēšanā uz vienādiem nosacījumiem;
- 3) samazinātu motivāciju slēpt ienākumus;
- 4) radītu labvēlīgu ietekmi uz ekonomisko izaugsmi, kā arī uz citiem nodokļu un tiem pielīdzinātiem kopbudžeta ieņēmumiem.

Gadījumā, ja tomēr tiktu īstenots VM piedāvātais modelis, LDDK ieskatā būtu jādod iespēja darba ņēmējiem kopā ar darba devējiem izvēlēties starp obligātajiem valsts veselības maksājumiem, brīvprātīgu pievienošanos valsts veselības apdrošināšanai (ar šim veidam atbilstīgiem maksājumiem) un privāto apdrošināšanu.

⁴ Nav iekļauta neatliekamās medicīniskās palīdzības izmaksu sadaļa, kuras pieejamību jebkurā gadījumā nedrīkst saistīt ar nodokļu nomaksu;

⁵ Konceptijas projekts par veselības aprūpes sistēmas finansēšanas modeli Informācija par faktiskajām veselības aprūpes izmaksām uz vienu iedzīvotāju 2011.gadā, 4.tabula „Informācija par faktiskajām veselības aprūpes izmaksām uz vienu iedzīvotāju 2011.gadā”(skat. pielikumā)

Turklāt, obligāto valsts veselības maksājumu ietvaros personām būtu jāparedz izvēles iespēja starp fiksētu veselības maksājumu un algas nodokļa daļu.

Pārskata periodā projekts Ministru kabinetā nav skatīts.

Secinājumi un priekšlikumi

Sociālās apdrošināšanas jomā

Secinājumi

Pensiju sistēmā tika izdarīti vairāki grozījumi, tai skaitā:

- 1) Personām, kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem, noteiktās tiesības vecuma pensiju pieprasīt priekšlaicīgi, tika nostiprinātas kā pastāvīga norma.
- 2) Par 2 gadiem tika pagarināts aizsardzības mehānisma piemērošanas termiņš personām, kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem, un, kurām mēneša vidējā apdrošināšanas iemaksu alga laikā no 1996.gada 1.janvāra līdz 1999.gada 31.decembrim bija mazāka par vidējo apdrošināšanas iemaksu algu valstī, ir ņemama vērā 48 mēnešu vidējā apdrošināšanas iemaksu alga valstī iepriekš norādītajā periodā;
- 3) Par 2 gadiem tika pagarināts aizsardzības mehānisma piemērošanas termiņš personām, kuru kopējais apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 25 gadiem, no kuriem līdz 1995.gada 31.decembrim vismaz trešā daļa nostrādāta kaitīgos un smagos darba apstākļos – tiesības vecuma pensiju pieprasīt piecus gadus pirms vispārējā pensijas vecuma sasniegšanas;
- 4) Likumā tika nostiprināta vispārējā pensijas vecuma pakāpeniska paaugstināšana no 62 līdz 65 gadu vecumam.
- 5) Likumā tika nostiprināta minimālā pensijas piešķiršanai nepieciešamā apdrošināšanas stāža pakāpeniska paaugstināšana no 10 līdz 20 gadiem.

Kopumā izdarītās izmaiņas pensiju likumā vērtējamas pozitīvi, jo vienlaikus tika gan sakārtotas garantijas atsevišķām sociālajām grupām, gan pensiju sistēma padarīta ilgtspējīgāka.

No būtiskajām problēmām netika atrisinātas:

- 1.jautājums par piemaksām jaunpiešķirto vecuma un invaliditātes pensiju saņēmējiem par apdrošināšanas stāžu, kas uzkrāts līdz 1995.gada 31.decembrim. Saskaņā ar spēkā esošajām normām no 2012.gada 1.janvāra tās vairs nepiešķir, kas nostāda vecuma pensionārus nevienlīdzīgā situācijā atkarībā no dzimšanas gada;
- jautājums par papildu atbalstu pie pensijas par izaudzinātajiem bērniem personām, kuras darbības vecumā savu karjeru ir ierobežājušas par labu bērnu audzināšanai un, kurām tādēļ, sasniedzot pensijas vecumu, nesenajā pagātnē un šobrīd tiek piešķirtas mazākas pensijas.

Negatīvi ir vērtējams maternitātes un paternitātes pabalstu samazinājums no 100 procentu apmēra līdz 80 procentu apmēram, jo samazina apdrošināšanas sistēmā balstītas sociālās garantijas personām darbības vecumā.

Priekšlikumi

1. Atcelt nosacījumu, kas jaunpiešķirto vecuma un invaliditātes pensiju saņēmējiem liedz saņemt piemaksas par apdrošināšanas stāžu, kas uzkrāts līdz 1995.gada 31.decembrim.
2. Atteikties no sociālajām iemaksām neatbilstošām regresīviem pabalstiem;
3. Atcelt liegumu strādājošajiem vecākiem saņemt vecāku pabalstu
4. Konceptuāli izvērtēt iespēju veidot vienotu pensiju – bezdarba kapitālu;

5. Ieviest reālu papildu atbalstu pie pensijas par izaudzinātajiem bērniem personām, kuras jau saņem pensijas, kā arī personām, kurām pārskatāmā nākotnē tiks piešķirtas pensijas.

Sociālajā nodrošināšanās jomā

Secinājumi

- 1) No 2012.gada 1.janvāra vecāku pabalstu, ģimenes valsts pabalstu, bezdarbnieka stipendiju vairs neiekļauj to ienākumu veidu sarakstā, kurus neņem vērā izvērtējot klienta materiālo situāciju
- 2) Samazināti klienta līdzdarbības pienākumu ierobežojumi, kas noteikti likumā „Par sociālo drošību”. Grozījumi dod iespēju līdzdarbības pienākumus mērķtiecīgāk pielāgot klientu dažādo situāciju risināšanai.
- 3) Paplašinātas pašvaldības sociālā dienesta tiesības organizēt darbaspējīgo klientu iesaisti pasākumos darba un sociālo prasmju saglabāšanai, atjaunošanai un apgūšanai.

Izmaiņas sociālās nodrošināšanas sistēmā saistībā ar atbalsta pasākumiem nenodarbinātām personām, vērtējamas pozitīvi, jo ar tiem ir mazināta pabalstu atkarība, kā arī ietverti elementi, kas veicina darbības vecuma personu ātrāku atgriešanos darba tirgū.

Pozitīvi vērtējams LM Izstrādātais projekts „Rīcības plāns pamatnostādņu „Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011. – 2017.gadam” īstenošanai 2012. – 2014.gadam”, bet vienlaikus jāatzīst, ka Projektā ietvertais piedāvājums nav pietiekams bērnu un ģimeņu sociālo garantiju sistēmas būtiskai uzlabošanai.

Priekšlikumi

1. Atjaunot ģimenes valsts pabalsta izmaksu arī par bērniem līdz viena gada vecumam, kā arī par bērniem, kuri pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas mācās vispārējās vidējās izglītības mācību iestādēs;
2. Atjaunot ģimenes valsts pabalsta mērķētību, piemērojot likumā „Par valsts pabalstiem” noteiktos koeficientus;
3. Būtiski palielināt iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumus par apgādībā esošajiem bērniem, nosakot atvieglojumu līmeni tādā pašā apmērā, kā otrai lielajai paaugstināta sociālā riska grupai – pensionāriem.
4. Ieviest piemaksu pie valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta invalīdiem par apgādībā esošajām personām.

Veselības aprūpes nozare

Secinājumi

Būtiskākā problēma veselības aprūpes nozarē ir finansējuma trūkums, kas LDDK ieskatā tiek risināta ar metodi, kura nevar dot nepieciešamo rezultātu.

Veselības obligātās apdrošināšanas ieviešana nerisina VM plānoto veselības aprūpes finansējuma palielināšanas problēmu, jo ieņēmumi no apdrošināšanas ieviešanas sedz tikai nelielu daļu no nepieciešamā finansējuma.

Finansējuma palielinājumu var atrisināt tikai politiska izšķiršanās, nosakot veselības aprūpei noteiktu īpatsvaru no IKP un ievērojot šo nosacījumu, sastādot budžetu.

LDDK eksperta ieskatā Veselības ministrijas piedāvājumam ir vairākas būtiskas blaknes, tai skaitā:

- 1) Šāda sistēma nostādītu nevienlīdzīgā situācijā IIN maksātājus atkarībā no IIN veida (šobrīd Latvijas nodokļu maksātājiem tiek piemērotas piecas dažādas IIN likmes (5%, 7%, 10% 15% un 25%, kā arī patentmaksā (no 30 līdz 120 latiem mēnesī) un IIN, kas tiek maksāts saskaņā ar Mikrouzņēmumu nodokļa likumu (efektīvā IIN likme 2,7% un 3,2%);
- 2) Tā nostādītu nevienlīdzīgā situācijā IIN maksātājus atkarībā no ienākumiem;
- 3) Ņemot vērā, ka atsevišķu IIN veidu likmes ir ievērojami zemākas par koncepcijā skatīto algas nodokļa likmi, viena IIN veida likme ir 5%, kas sakrīt ar šajā punktā paredzētā veselības apdrošināšanas maksājumu (VAM) apmēru. Šajos gadījumos problēmu var izraisīt apstākļi, ka pašvaldības būtu spiestas sniegt pakalpojumus personām, par kurām tās nesaņemtu tām piekrītošo IIN daļu;
- 4) darba ņēmējiem piedāvātais VAM 5% apmērā aptuveni 8 reizes pārsniedz faktiskās izmaksas⁶ šai iedzīvotāju grupai, kas saskaņā ar VM datiem ir Ls 31,06 gadā⁷;

Priekšlikumi

Palielināt veselības aprūpes finansējumu, iespējams, piesaistot to iekšzemes kopproduktam vai noteiktam kopbudžetam īpatsvaram ar apsteidzošu pieaugumu.

Ja Veselības ministrija izvēlas Veselības apdrošināšanas modeli, tad veselības finansējuma sakārtošanai un ēnu ekonomikas mazināšanai daudz lietderīgāk būtu ieviest fiksētu veselības maksājumu, vienlaikus samazinot IIN (algas nodokļa) likmi par pieciem procentpunktiem.

Sistēmas pamatelementi:

- 1) Fiksētā veselības maksājuma lielums būtu nosakāms no veselības budžeta atskaitot neatliekamās palīdzības izdevumus un starpību dalot ar iedzīvotāju skaitu;
- 2) Algas nodoklis un pašnodarbināto personu IIN standartlikme tiek samazināta par 3 līdz 4 procentpunktiem (papildus likumā par iedzīvotāju ienākuma nodokli noteiktajam samazinājumam);
- 3) Vienlaikus tiek risināts jautājums par IIN likmes proporcionālu un samērīgu samazinājumu citām IIN maksātāju kategorijām;
- 4) Tiek precizētas iedzīvotāju grupas, par kurām maksājumus veic valsts;
- 5) Tiek noteiktas iedzīvotāju grupas, par kurām maksājumus daļēji veic valsts (kategorijas, kurām pašām iemaksas būtu jāveic nepilnā apmērā, ja tās attaisnojumu iemeslu dēļ nevar veikt pilnā apjomā).

⁶ Nav iekļauta neatliekamās medicīniskās palīdzības izmaksu sadaļa, kuras pieejamību jebkurā gadījumā nedrīkst saistīt ar nodokļu nomaksu;

⁷ Koncepcijas projekts par veselības aprūpes sistēmas finansēšanas modeli Informācija par faktiskajām veselības aprūpes izmaksām uz vienu iedzīvotāju 2011.gadā, 4.tabula „Informācija par faktiskajām veselības aprūpes izmaksām uz vienu iedzīvotāju 2011.gadā”(skat. pielikumā)

Vēres

Veselības aprūpes nozare

Likumi

- 1) Pacientu tiesību likums⁸;
- 2) Ārstniecības likums⁹;
- 3) Par prakses ārstiem¹⁰;
- 4) Farmācijas likums¹¹;
- 5) Epidemioloģiskās drošības likums¹²;
- 6) Alkoholisko dzērienu aprites likums¹³;
- 7) Par narkotisko un psihotropo vielu un zāļu likumīgas aprites kārtību¹⁴;
- 8) Par tabakas izstrādājumu realizācijas, reklāmas un lietošanas ierobežošanu¹⁵;
- 9) Par pašvaldībām¹⁶.

Ministru kabineta noteikumi

- 1) Veselības aprūpes organizēšanas un finansēšanas kārtība (Nr.1046);
- 2) Rezidentu sadales un rezidentūras finansēšanas noteikumi (Nr.685);
- 3) Noteikumi par obligātajām prasībām ārstniecības iestādēm un to struktūrvienībām (Nr.60);
- 4) Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude (Nr.219);
- 5) Noteikumi par darbiem, kas saistīti ar iespējamu risku citu cilvēku veselībai un kuros nodarbinātās personas tiek pakļautas obligātajām veselības pārbaudēm (Nr. 494);
- 6) Noteikumi par zemāko mēnešalgu un speciālo piemaksu ārstniecības personām (Nr.595);
- 7) Higiēnas prasības vispārējās pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības un profesionālās izglītības iestādēm (Nr.610);
- 8) Ārstniecības iestāžu medicīniskās un uzskaites dokumentācijas lietvedības kārtība (Nr.265);
- 9) Dzemdību palīdzības nodrošināšanas kārtība (Nr.611);
- 10) Vakcinācijas noteikumi (Nr.330);
- 11) Ambulatorajai ārstēšanai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācijas kārtība (Nr.899);
- 12) Aptieku darbības noteikumi (Nr.288);
- 13) Zāļu reģistrēšanas kārtība (Nr.376);
- 14) Zāļu iegādes, uzglabāšanas, izlietošanas, uzskaites un iznīcināšanas kārtība ārstniecības iestādēs un sociālās aprūpes institūcijās (Nr.220);
- 15) Zāļu izplatīšanas un kvalitātes kontroles kārtība (Nr.416);
- 16) Receptšu veidlapu izgatavošanas un uzglabāšanas, kā arī receptšu izrakstīšanas noteikumi (Nr.175).

Sociālā nozare

Likumi

- 1) "Par valsts sociālo apdrošināšanu"¹⁷;

⁸ LR likums ("LV", 205 (4191), 30.12.2009.);

⁹ LR likums ("LV", 167/168 (882/883), 01.07.1997.);

¹⁰ LR likums ("LV", 113 (828), 08.05.1997.);

¹¹ LR likums ("LV", 103 (818), 24.04.1997.);

¹² LR likums ("LV", 342/345 (1054/1057), 30.12.1997.);

¹³ LR likums ("LV", 69 (3017), 01.05.2004.);

¹⁴ LR likums ("LV", 89 (574), 23.05.1996.);

¹⁵ LR likums ("LV", 3/4 (718/719), 07.01.1997.);

¹⁶ LR likums, 19.05.1994. ("LV", 61 (192), 24.05.1994.; Ziņotājs, 11, 16.06.1994.)

- 2) „Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām”¹⁸;
- 3) “Par maternitātes un slimības apdrošināšanu”¹⁹;
- 4) „Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam”²⁰;
- 5) ”Par valsts pensijām”²¹;
- 6) Valsts fondēto pensiju likums²²;
- 7) Par pašvaldībām²³.

¹⁷ 01.10.1997. likums, "LV", 274/276 (989/991), 21.10.1997.;

¹⁸ 02.11.1995. likums, "LV", 179 (462), 17.11.1995.;

¹⁹ 06.11.1995. likums, "LV", 182 (465), 23.11.1995.;

²⁰ 25.11.1999. likums, "LV", 416/419 (1876/1879)

²¹ 02.11.1995. likums "LV", 182 (465), 23.11.1995.;

²² 17.02.2000. likums LV", 78/87 (1989/1998), 08.03.2000.;

²³ 19.05.1994. likums "", ("LV", 61 (192), 24.05.1994.; Ziņotājs, 11, 16.06.1994.).